

ELANUL

Nr. 114
AUGUST
2011

REVISTĂ DE CULTURĂ EDITATĂ DE ASOCIAȚIA CULTURALĂ „ACADEMIA RURALĂ ELANUL”
DIN GIURCANI, COMUNA GĂGEȘTI, JUDEȚUL VASLUI

23 august 1944 – compromisul salvator

Dan RAVARU

Evenimentul de la 23 august 1944 a generat, de-a lungul timpului, cele mai diverse reacții și interpretări, de la trădare la act glorios, de la exaltarea rolului semnificației istorice la ignorare. Nominalizările au fost, și ele, numeroase: lovitură de stat, insurecție, revoluție de diferite categorii, etc. Credem că ar fi timpul ca, după 67 de ani, să încercăm o evaluare, pe cât posibil obiectivă.

Începând din aprilie 1944, războiul pentru Eliberarea Basarabiei și Bucovinei, care își schimbase sorții, victorioasele ofensive inițiale fiind urmate de înfrângerea de la Stalingrad, a ajuns pe teritoriul României. Trupele noastre, alături de cele germane, s-au stabilizat pe frontul Iași-Chișinău, de fapt o linie de rezistență care se constituise din localitatea bucovineană Straja până la Cetatea-Alba. Linia străbătea în diagonală teritoriul Moldovei istorice în funcție de caracteristicile reliefului, iar coordonarea generală a operațiunilor militare se făcea de la Slănic-Moldova.

Perspectivile pe plan internațional erau sumbre. Italienii schimbaseră tabăra, Finlanda fusese înfrântă, Aliații pompau cu nemiluita armament și provizii armatei sovietice, iar în august 1944 au început debarcarea în Franța. Cu luni în urmă circulase zvonul, îmbucurător pentru români, al unei debarcări în Balcani, care ar fi putut opri avântul rusesc. Alături de Germania rămăseseră doar România și Ungaria, apoi Slovacia și Croația, care nu contau, însă, ca aport militar.

În aceste împrejurări, diferitele secvențe politice și sociale din România căutau soluții salvatoare, toate convergând spre o desprindere de Germania în condiții cât mai puțin dureroase și presupunând consecințe cât mai favorabile. Regele, liberalii, țărăniștii, apoi și social-democrații luaseră legătura cu anglo-americanii pe diferite canale, la Cairo, Ankara, Stockholm, în vederea încheierii unei păci separate. Aceste tratative erau cunoscute de mareșalul Antonescu datorită eficientului serviciu secret condus de Eugen Cristescu și erau tolerate în bună măsură. La un moment dat se pare că el însuși ar fi inițiat contacte cu sovieticii.

- continuare în pagina 14 -

Tragica dispariție a inegalabilului chirurg, proeminent om de cultură, om politic și filantrop, **Dr. CONSTANTIN TEODORESCU** (30 septembrie 1939 – 18 august 2011)

Gheorghe CLAPA

Motto:

„Esențialul este întrebuintarea
vieții, nu durata ei.”

(Seneca, 4-65 d.Hr.)

Cred că este o datorie a societății noastre de a ne raporta la valori în mod profund, dincolo de modelele pasagere, de a reveni în spațiul certitudinilor. Reperul în orice societate, în orice cultură rămâne valoarea perenă, aceea care dă substanță unei identități naționale și, în același timp, o situează în spațiul culturii universale. Medicul chirurg Constantin Teodorescu a reprezentat un reper de rigoare și hotărâre în tot ce a făcut. Odată cu moartea lui, dispărea unul din exemplarele umane unice, neînlocuibile din țara noastră.

Cine i-ar putea egala știința enciclopedică, hărnicia fără preget în serviciul medicinei românești, entuziasmul și dârzenia în lupta pentru prestigiul intelectualilor, înțelepciunea și buna cumpănă în judecarea faptelor și oamenilor? Cine își va mai jertfi timpul și energia, cu atâta sublimă risipire? Modelul acestui intelectual, al acestui om exemplar a fost deosebit de puternic.

Personalitatea doctorului Constantin Teodorescu este o sinteză de mari calități care l-au făcut un om al acțiunilor reușite și i-a conferit un loc deosebit în societate. Un om cu asemenea calități și-a putut respecta propria condiție și a putut îndeplini simultan multiple misiuni cu același scop și aceeași direcție – totul fiind pus în slujba semenilor săi, pe care a știut să-i ajute la nevoie. Comportându-se astfel, a meritat din plin și calitatea de lider cultural, un ferment al vieții românești, precum și un model, exemplu de devotament comunitar și de comportare civică model.

A fost un lider puternic, energic, extraordinar de dedicat muncii sale, capabil să conducă, să pună în practică cu discernământ toate activitățile culturale. Înțelepciunea, gândirea limpede, hotărârea, competența, loialitatea și devotamentul l-au făcut de neprețuit pentru noi toți.

Acest om a știut, prin curaj, muncă și tenacitate să schimbe, în înfruntarea cu Timpul, o stea posomorâtă cu una norocoasă, mulțumit de propriile-i eforturi, conștient că este învingător. Omul acesta minunat a dat strălucire culturii bărlădene vreme de aproape patru decenii, legându-și definitiv numele de orașul dintre coline. Conștientizăm că Doctorul nu a plecat niciodată definitiv, decât ca om sortit morții. Dar sobrul intelectual, decent în toate actele sale, dotat cu harul cuvântului ales va rămâne pentru eternitate, ca un prinos al pământului moldav din care s-a născut.

În noaptea de miercuri spre joi, 18 august 2011, a încetat din viață, după o lungă și grea suferință, unul din cei mai remarcabili oameni ai orașului Bârlad: dr. Constantin Teodorescu. În dimineața zilei de 18 august, imediat după răspândirea tristei vești, a fost arborat doliu la Primăria municipiului Bârlad.

Destinul a fost necruțător, răpind de lângă noi un suflet atât de nobil. Pe cerul înstelat, un puternic luceafăr va străluci în splendoarea nopții clare pentru eternitate. Lacrimile durerii sunt o nesfârșită mare ce se revărsă în imensul ocean albastru al suferinței umane.

- continuare în pagina 17 -

RELAȚIILE LUI AL. I. CUZA CU BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ

Laurențiu CHIRIAC

Relațiile lui **Alexandru Ioan Cuza** (1859-1866) cu reprezentanții **Bisericii Ortodoxe Române** constituie un subiect pe cât de delicat, pe atât de controversat și de complicat. Dacă la început, idealurile pașoptiste și, mai ales, cele unioniste erau comune pentru Cuza și Biserică, relațiile fiind cât se poate de amiabile, imediat după momentul Unirii Principatelor Române (24 ianuarie 1859) ele au devenit antagonice, în condițiile în care „domnul Unirii” a dispus inventarierea averilor mănăstirești, în vederea secularizării (etatizării) lor, luând apoi Bisericii toate averile și privilegiile, inclusiv influența ei politică, socială și culturală. Cu toate acestea, în cadrul acestui studiu, vom încerca - pe cât posibil - să arătăm premisele, cauzele și etapele de evoluție ale acestor relații, ținând cont și de motivele și justificările fiecăreia dintre cele două părți. Vom face tot posibilul să fim imparțiali și corecți în analiza noastră, lăsând datele istorice reale să grăiască, iar interpretarea noastră doar să le consfințească.

I. Biserica Ortodoxă Română și Unirea Principatelor

Se știe că **Biserica Ortodoxă** a constituit în spațiul românesc un liant al devenirii istorice a neamului nostru, credința, școlile bisericești și cărțile de cult cultivând și consfințind conștiința națională. Din acest punct de vedere și nu numai, actul Unirii Principatelor Române constituie, deopotrivă, rodul maturizării conștiinței naționale a românilor și al unei situații internaționale favorabile lor. Urmând pilda înaintașilor lor și folosind împrejurări istorice favorabile, conducătorii politici și ierarhii bisericești ai românilor din Moldova și Muntenia au cultivat și consfințit, la mijlocul secolului al XIX-lea, unitatea de cuget și de simțire, de limbă și de credință a Principatelor Române, exprimând - în același timp - dorința vie și necesitatea istorică a libertății și unității naționale atât pe plan politic, cât și pe plan bisericesc.

Astfel, după **Războiul Crimeii** (1853-1856), s-au creat condiții favorabile unirii Principatelor Române, deoarece **Tratatul de pace de la Paris** (18/30 martie 1856) dintre cele șapte Puteri europene se ocupa și de Principatele Române, facilitând reorganizarea lor politică. De fapt, se dorea crearea unui stat tampon între imperii ca Turcia, Rusia și Austria. Ca urmare, s-a creat o **Comisie europeană** la București, formată din reprezentanți ai celor șapte Puteri, cu scopul de a se cunoaște mai bine care sunt aspirațiile politice și sociale ale celor două Principate Române. În acest sens, au fost organizate **Divanurile Ad-hoc**, în cadrul cărora delegații poporului și reprezentanții Bisericii erau chemați să-și exprime voința lor politică și socială. Atunci s-au format pretutindeni **Comitete Unioniste**, ai căror membri doreau unirea Moldovei cu Muntenia. Biserica, prin ierarhii ei și prin cei mai luminați dintre monahi și preoți, a fost în favoarea unirii Principatelor Române, mulți reprezentanți ai ei fiind membri de seamă ai acestor comitete unioniste și colegi cu viitorul domnitor Al. I. Cuza în comitetele unioniste de la Iași, Galați și Bârlad.

De altfel, prin anexele electorale ale **Tratatului de la Paris**, se stabilea ca din **Divanurile Ad-hoc** să fie aleși câte doi egumeni ai mănăstirilor închinare și câte doi egumeni ai mănăstirilor neînchinare, atât pentru Moldova, cât și pentru Muntenia. Preoții din orașele reședință de episcopie sau de mitropolie urmau să delege, în urma unei adunări convocate de chiriarhul locului, câte un deputat cleric în aceeași adunare. La acești deputați aleși sau delegați se vor adăuga ierarhii eparhioți ai Țării Românești și ai Moldovei, ca membri de drept ai divanurilor, mitropolii celor două țări românești fiind președinții adunărilor. Astfel, se poate observa că doar preoților din trei orașe din Moldova și patru orașe din Muntenia li se oferea posibilitatea să participe direct la procesul

constituțional în care se va stabili că principala cerere a poporului de la sud și est de Carpați este unirea românilor.

Astfel, în **Moldova**, cei mai înflăcărați susținători ai Unirii din partea Bisericii au fost: mitropolitul Sofronie Miclescu, arhimandritul Neofit Scriban, pe atunci profesor la Seminarul Teologic de la Socola (Iași), cel care a scris două lucrări: „**Unirea și neunirea Principatelor**” și „**Foloasele Unirii Principatelor Române**”, arhimandritul Melchisedec Ștefănescu, pe atunci rector al Seminarului Teologic din Huși, cel care a rostit în catedrala episcopală din Huși o înflăcărată predică în favoarea Unirii, cuvântare tipărită apoi sub titlul „**Jertfă pentru Unirea Principatelor**”. De exemplu, în lucrarea sa „**Unirea și neunirea Principatelor**”, Neofit Scriban arată că „*neunirea lovește naționalitatea și religia*”, iar „*unirea ne dă libertatea să vorbim despre România, căci nimeni nu va fi atunci nici valah, nici moldovean, ci toți Români, nu două țări unite, ci o Românie, o Nație, o Ortodoxie*”.¹

Totodată, numeroase acte de adeziune față de programul **Comitetului Central Unionist de la Iași** erau trimise din județele Moldovei, printre semnături numărându-se preoți, iconomi, arhimandriți sau protosingheli. Menționăm aici doar actul de adeziune al județului Neamț, semnat de aproximativ 40 de membri din comunitatea monahală a Mănăstirii Neamț, în frunte cu starețul mănăstirilor Neamț și Secu, arhimandritul Dionisie Romano (viitor episcop al Buzăului). Din acest act aflăm că: „*Unirea și frăția sunt voința lui Dumnezeu, piatra temeliei Bisericii lui Hristos; prin această sfântă legătură, omenirea sporește în tărie, avere și credință. Cât de firească și de neapărată este dar unirea între frați de același sânge și nume, de aceleași obiceiuri și limbă, de același trecut și viitor, precum sunt Românii din Moldova și Românii din Valachia nu mai trebuie să se întrebe nimeni... Pună-și mâna pe cuget tot omul iubitor de țara lui și de mărirea neamului său și răspundă ei: «Noi Unirea voim și Unirea cerem»*”.²

Mai mult, **Comitetul Central Unionist de la Iași** - din care făcea parte și Cuza - era susținut și de mulți oameni ai Bisericii: ierarhi, egumeni, profesori de seminar, protopopi, preoți, diaconi și călugări. Unii dintre ei au suferit abuzuri și prigoană din partea autorităților politice care vroiau să falsifice alegerile și se opuneau Unirii. Astfel, din cauza faptului că mitropolitul Sofronie Miclescu al Moldovei era președintele desemnat al Divanului ad-hoc, acțiunile caimacamului Vogoride s-au focalizat asupra sa. Ucenic al lui Veniamin Costachi, mitropolitul Sofronie, aflat la o vârstă înaintată, era obligat să suporte „*mii de jigniri din partea căimăcămiei*”, după cum se exprima consulul francez, pentru ca, mai târziu, același diplomat, într-o altă depeșă, să afirme: „*Din pieptul său răsună țipătul unui popor întreg ce se calcă și se ocârmuiește în disprețul garanțiilor pe care Europa întregă le-a dat, și acest țipăt este cu atât mai duios, cu cât este dat de un păstor obosit de vârstă, dar reînsuflețit de primejdia poporului său*”.³

Însă, sprijinit de protestele trimise de preoțime (cauzate de abuzurile autorităților), mitropolitul Sofronie Miclescu a transmis Ministerului de Culte hotărârea de a se abține de la vot. Pentru ca decizia să fie și mai clară pentru preoții alegători, el s-a retras temporar la Cucuteni. Adeziunea preoților față de hotărârea mitropolitului reiese dintr-o adresă, în care se menționa: „*Conform cu drepturile ce ne sunt impuse prin sfintele canoane, noi am hotărât să urmăm voința Eminenței voastre și să ne abținem de la alegerile prezente*”.⁴ Importanța alegerilor reprezentanților preoțimii în divan era uriașă, deoarece în prima zi a alegerilor (7 iulie 1857) avea loc doar votarea preoților și delegarea egumenilor, celelalte categorii sociale urmând să-și aleagă reprezentanții ulterior. Astfel, Biserica a

transmis un mesaj clar societății, fiind în favoarea Unirii, prin neparticiparea reprezentanților ei la aceste alegeri fraudate.

Așadar, fraudarea prea evidentă a alegerilor și consensul la care au ajuns Franța și Anglia în urma **Înțelegerii de la Osborne** (28 iulie 1857) au dus la anularea rezultatelor alegerilor de către Turcia, presată fiind de puterile europene. S-a trecut la organizarea de noi alegeri, de această dată corecte. Toți deputații clerici aleși sau care erau membri de drept au votat, cu o singură excepție, în favoarea Unirii.

În același timp, în **Țara Românească**, episcopul Filotei al Buzăului a dat o circulară către clericii din eparhia sa, cerându-le să ridice rugăciuni pentru unirea fraților și să săvârșească Te Deum cu ectenii și rugăciuni speciale în biserici, fiind urmat de sfantul Calinic de la Cernica, episcop de Râmnic, cel care a trimis pe 15 aprilie 1857 o circulară cu un conținut asemănător. Ulterior, ambilor episcopi li s-au trimis scrisori din partea **Comitetului Central Unionist de la București**, prin care se exprima recunoștința unioniștilor munteni față de activitatea celor doi, de sprijinire a dorinței de unire a populației.⁵

După noile alegeri corecte din **Moldova**, Biserica era reprezentată în **Divanul Ad-hoc** de ierarhi ca membri de drept: mitropolitul Sofronie Miclescu, ca președinte al Divanului Ad-hoc, arhiereul Nectarie Hermeziu, locțiitor de episcop la Roman și arhiereul Ghenadie Șendrea, locțiitor de episcop la Huși. Pe lângă acești membri de drept, au fost aleși alți doi deputați din partea mănăstirilor neînchinat (arhiereul Filaret Scriban de la Mănăstirea Socola și arhiereul Calinic Miclescu de la Mănăstirea Slatina), precum și trei deputați din partea clerului din orașele reședință de eparhii (arhimandritul Neofit Scriban la Iași, arhimandritul Melchisedec Ștefănescu la Huși și preotul Dimitrie Matcaș la Roman). Toți erau unioniști.⁶

În **Moldova**, lucrările Divanului Ad-hoc s-au deschis, la 22 septembrie 1857, cu o slujbă de Te Deum în biserica „Sf. Nicolae” Domnesc din Iași. Ele au fost prezidate de mitropolitul Sofronie Miclescu, cel care a vorbit despre unitatea de neam și de credință a românilor din Moldova și Muntenia: „*Moldo-vlahii de astăzi sunt toți tot una. Ei au o origine, un sânge, o patrie, o istorie, o credință, un Dumnezeu. Să ne silim dară să fim așa, ca să fim vii și ca să învieze întru noi iubita noastră Patrie - România*”.⁷ Mai mult, în ședințele din 25 octombrie, 4 noiembrie și 20 decembrie 1857 s-au conturat cele mai importante orientări ale unui program de reorganizare politico-socială în favoarea Unirii și a reorganizării Principatelor Române. Între acestea figura și dorința de autocefalie bisericească. În fine, la 5/17 ianuarie 1859, **Adunarea Electivă de la Iași**, prezidată de mitropolit, l-a ales ca domn pe colonelul Al. Ioan Cuza.

În **Țara Românească**, Biserica era reprezentată în **Divanul Ad-hoc** de mitropolitul Nifon, episcopul Calinic al Râmnicului, episcopul Filotei al Buzăului și de episcopul Clement al Argeșului, ca membri de drept, precum și de alți deputați clerici: arhimandriții Atanasie Stoenescu de la Mănăstirea Sadova, Ieronim de la Mănăstirea Bistrița și protopopii Iancu Sachelarie din București, Constantin, „protonotariul” Episcopiei de Râmnic, Vasile Serea, „catihetul” de la Buzău, și Constantin, iconomul de la Argeș. Divanul Ad-hoc și-a deschis lucrările la 30 septembrie 1857, prin slujba de Te Deum săvârșită la Mitropolia din București. Lucrările au fost prezidate de mitropolitul Nifon, cel care a vorbit despre importanța Unirii Principatelor, iar ceilalți ierarhi au fost foarte activi în comisiile de lucru.⁸

Astfel, **Adunarea Electivă de la București**, din 24 ianuarie 1859, a fost prezidată de mitropolitul Nifon, care, după alegeri, a prezentat numele domnitorului ales - Alexandru Ioan Cuza, același om care fusese ales și ca domnitor al Moldovei. Cu acest prilej, mitropolitul a rostit o scurtă rugăciune: „*Doamne, Dumnezeul părinților noștri, aruncă-ți privirea ta asupra inimilor noastre și nu slăbi cugetul fiilor tăi. Unește-i pe toți într-o simțire și fă ca inimile lor să aibă aceeași bătaie pentru țara lor. Prințul Cuza este unsul Tău și pentru dânsul jurăm toți că-l vom susține!*”⁹

Totodată, vestea alegerii domnitorului moldovean Alexandru Ioan Cuza și ca domn al Țării Românești a fost dusă la

Iași de o delegație condusă de episcopul Clement al Argeșului. În fine, când Al. I. Cuza a venit la București, la începutul lui februarie 1859, acesta a fost întâmpinat cu mare bucurie de clerici și de popor, întrucât el devenise simbolul **Unirii Principatelor Române**.

Așadar, idealurile de unire i-au unit în cuget și fapte pe Cuza și pe reprezentanții Bisericii, iar prin slujba de Te Deum din 24 ianuarie a fiecărui an, **Biserica Ortodoxă Română** ne amintește faptul că, prin rugăciune, prin cuvânt, prin îndemn și prin cărți tipărite, a fost activă în lucrarea de **Unire a Principatelor Române**, cerând mereu ajutorul lui Dumnezeu în păstrarea și cultivarea darului unității naționale, ca pe o lumină transmisă din generație în generație, ca pe o făclie de înviere spirituală și ca pe o coroană a demnității noastre românești.

II. Problematika organizării Bisericii Ortodoxe Române și definirea raporturilor Stat-Biserică în Epoca Unirii

Încă de după **Convenția de la Balta-Liman** (1856), **problematika organizării Bisericii Ortodoxe Române** a început să preocupe în mod deosebit pe Marile Puteri europene și, mai ales, pe Rusia - cea care proslăvea ortodoxismul răsăritean. Interesul era nu numai pentru prezența ierarhilor bisericești români în viitoarele Divanuri Ad-hoc, ci și pentru averile mănăstirilor românești închinat la Sfintele Locuri. Astfel, Marile Puteri și Rusia doreau, prin intermediul acestor averi, să influențeze cursul vieții politice românești, măcar la nivel diplomatic și economic. Mai mult, **Tratatul de pace de la Paris** (1856) prevedea nu numai crearea unei **Comisii** care să evalueze situația Principatelor Române, dar stipula clar și analizarea situației mănăstirilor românești închinat la Muntele Athos și la Ierusalim. De altfel, într-un **Raport** special, reprezentanții europeni constatau - cu această ocazie - situația deplorabilă a acestor mănăstiri și datoriile lor uriașe față de statul român.¹⁰

În atari condiții, nu ar mai trebui să ne surprindă faptul că printre Anexele **Convenției de la Paris** (30 iulie 1858) exista un document intitulat „**Protocolul XIII**” - prin care Puterile garante obligau statul român și reprezentanții Locurilor Sfinte să ajungă în timp de un an la un compromis privind averile mănăstirilor românești închinat. În caz contrar, urma să se apeleze la arbitrajul Puterilor garante.¹¹

În altă ordine de idei, faptul că în programul unionist al celor două țări românești se stipula că actul Unirii ar trebui realizat sub domnia unui principe străin din dinastiile europene a fost interpretat de către **Biserica Ortodoxă Română** ca pe o ofensă adusă ei, căci aceasta ar fi însemnat că viitorul principe al Principatelor Unite urma să fie catolic sau protestant. Deși acest aspect a fost folosit de propaganda antiunionistă pe întreaga perioadă anterioară alegerilor pentru Divanul ad-hoc, ducând chiar la unele rețineri din partea ierarhilor Bisericii românești imediat după **Tratatul de la Paris**, totuși întrevederea între consulul francez de la Iași și mitropolitul moldav Sofronie Miclescu a lămurit lucrurile. Cu această ocazie, diplomatul francez a risipit zvonurile separatiștilor privind transformarea în episcopie a Mitropoliei Moldovei și schimbarea religiei ortodoxe a poporului român în urma alegerii unui domn străin.¹²

Pe fondul acestor premise, **problematika organizării Bisericii Ortodoxe Române** și a **relației Stat-Biserică** a devenit un subiect important în cadrul dezbaterilor Divanului Ad-hoc din Moldova. Mai întâi, trebuie precizat faptul că Alexandru Ioan Cuza făcea parte din această adunare, în calitate de deputat ales al județului Covurlui, fiind coleg aici cu marii ierarhi bisericești și cu alți prelați. Cu aceștia, viitorul domn a colaborat și a avut o relație amiabilă, susținând interesele lor în cadrul acestor dezbateri. Spre exemplu, el a militat pentru libertatea cultului religios și pentru autonomia Bisericii, fiind adeptul monarhiei constituționale. Mai mult, Cuza a sprijinit și cerința Divanelor Ad-hoc ca prințul străin să aibă moștenitori crescuți în religia țării și creștinii ortodocși din cele 2 Principate să aibă drepturi politice.¹³

Cele mai importante probleme privitoare la organizarea

Bisericii Ortodoxe Române și a relației acesteia cu Statul român au fost dezbătute în cadrul Divanului Ad-hoc al Moldovei. Acestea au fost:

- **Proiectul de Rezoluție privind definirea caracterului religiei ortodoxe** (25 octombrie 1857) - prin care s-a stabilit că această religie are un caracter unitar și național pentru Principatele Române;

- **Proiect privind libertatea cultelor religioase în Principatele Române** (25 octombrie 1857) - prin care orice cetățean român urma să aibă dreptul de a-și alege libertatea de credință religioasă;

- **Proiectul Comisiei privind „înființarea unei autorități sinodale centrale”** (4 noiembrie 1857), prin care se stabilea înființarea unui Sinod al Bisericii Ortodoxe Române (propunere făcută inițial de arhimandritul Melchisedec Ștefănescu și susținută puternic de Mihail Kogălniceanu și Alexandru I. Cuza);

- **Rezoluția finală privind „înființarea unei autorități sinodale centrale”** (4 noiembrie 1857), prin care se arăta că este necesar și trebuie să se înființeze după Unire acest Sinod al Bisericii;

- **Proiect de organizare a Bisericii** (20 decembrie 1857) - prin care se stabilea înființarea unei noi episcopii la Dunărea de Jos și plata salariilor clerului, dar și cerința ca marii ierarhi bisericești să aibă studii superioare, pe fondul reorganizării învățământului teologic și a eparhiilor existente;

- **Rezoluția finală privind organizarea Bisericii Ortodoxe Române** (20 decembrie 1857) - prin care se stabilea legiferarea unor măsuri care să reorganizeze structurile bisericești.¹⁴

De fapt, rezumând dezbaterile Divanului ad-hoc din Moldova, condus de facto de Kogălniceanu¹⁵ și avându-i ca sfătuitori bisericești pe Scriban și pe Melchisedec (șefii Partidei Naționale între clerici), putem spune că s-au discutat următoarele probleme: „*autocefalia bisericească a Moldovei și Munteniei, ca o singură Biserică românească ce este fiică și membră a unei sfinte și sobornicești și apostolice Biserici de Răsărit... conformându-se în totul cu credința Bisericii Răsăritului*”; înființarea unei autorități sinodale centrale, pentru trebuințele duhovnicești, canonice și disciplinare, unde urma să fie reprezentată și preoțimea de mir a fiecărei eparhii; caracterul românesc al episcopatului, în care să nu fie primiți „împământeniții”; crearea unor Seminarii teologice depline și pentru călugări; reforma pe baze canonice a monahismului; alegerea episcopilor de către Adunarea Obștească a Țării, după canoanele și drepturile clerului „*ab antiquo*”, ca și după „legea fundamentală” în vigoare, adăugându-se la ea sinodul și „*reprezentanții extraordinari ai clerului monahal și mirean din fiecare ținut al eparhiei văduve*”; salarizarea de către Stat a „servitorilor Bisericii”, acordarea de pământ preoților de sate (întreținuți încă de proprietari) și plata parohilor catolici; „*fond clerical*” pentru toate averile bisericești, care vor alcătui „*o singură Casă*”, administrată de *Departamentul averilor bisericești*”; buget făcut de *Sinod* și ministru, dar controlat de Adunare; egumeni naționali la toate mănăstirile; drept de apel de la episcopi la sinod; „erudiție teologică” cerută pentru episcopi; rezolvarea prin Guvern a chestiei mănăstirilor închinat.¹⁶

Așadar, după cum se vede, exista o tendință de stratificare clericală și de laicizare a Bisericii, pe care reprezentanții cei mai de seamă ai ortodoxismului românesc nu o puteau încă înțelege. La toate acestea, mai trebuie adăugat faptul că toate aceste măsuri propuse veneau și în întâmpinarea doleanțelor Marilor Puteri europene de reformare modernă a Principatelor Române și a Bisericii Ortodoxe Române, fapt pentru care multe dintre aceste propuneri au fost legiferați și puse în practică în timpul domniei lui Alexandru Ioan Cuza (1859-1866). Aceste realități cu care se confruntau Principatele Unite au influențat în mod covârșitor și relațiile dintre viitorul domn Alexandru Ioan Cuza și reprezentanții Bisericii ortodoxe.

III. Relațiile domnitorului Alexandru Ioan Cuza cu Biserica

Ortodoxă Română

Imediat după înfăptuirea Unirii Principatelor Române de la 24 ianuarie 1859, principala sarcină a noului domnitor Alexandru Ioan Cuza a fost aceea de modernizare a statului român după modelul occidental, cu instituții și cadre legislative moderne, prin adoptarea unor serii ample de reforme, care să pună baza constituirii statului român modern. În acest sens, s-au luat și o serie de măsuri care au dus la schimbări profunde în viața bisericească, cerute de însăși transformările petrecute în viața statului.

O primă măsură de contracarare a pretențiilor Marilor Puteri de a controla afacerile bisericești din Principatele Unite a fost aceea de a demara acțiunea de evaluare a bunurilor mănăstirești, cu toată opoziția mitropolitului moldav Sofronie Miclescu. Proaspătul prim-ministru Manolache Costache Epureanu, la solicitarea directă a domnitorului Cuza, a pornit acest demers și, mai apoi, chiar a coordonat și acțiunea de secularizare a averilor mănăstirilor neînchinat (chinovii). Justificarea Statului român pentru astfel de acțiuni a fost aceea că era nevoie de bani pentru modernizarea țării și că averile mănăstirilor românești închinat erau în mâinile călugărilor greci care nu se îngrijeau cum trebuie de starea materială a acestora. Desigur, s-a invocat și statutul lor legislativ confuz și s-a arătat necesitatea ca Statul să controleze afacerile bisericești, căci trebuia să-și recupereze din datoriile pe care mănăstirile le aveau față de el.¹⁷

Reacțiile reprezentanților Bisericii Ortodoxe Române la aceste prime măsuri luate în timpul lui Cuza-Vodă nu au întârziat să apară și, astfel, relațiile dintre ierarhii bisericești și domnitor au început să se deterioreze. Spre exemplu, episcopul Filotei al Buzăului, stăpânul unei mari averi, s-a opus verificării de către Stat a bunurilor mănăstirești din eparhia sa, fapt pentru care a fost declarat nebuș și a fost înlocuit de Dionisie Romano (omul guvernului), deși fusese unionist. Avera și banii i-au fost confiscate de Stat.¹⁸

În Moldova, în același an 1859, domnitorul Al. I. Cuza, pe motiv de proastă chivernisire, a dispus luarea averilor câtorva din mănăstirile chinoviale moldovene: Agapia, Adam, Neamț, Secu, Văratec și Vorona. Li s-au luat unele din bunuri, precum și actele și lucrurile privitoare la administrarea bisericească a averilor. Li s-au desființat atelierele, li s-au vândut vitele, stupii și alte bunuri. S-a instituit la conducerea lor, pe lângă egumen, câte un Comitet administrativ. Li s-au trecut în bugetul de stat sume pentru asigurarea strictului necesar și li s-au pus proprietățile sub administrarea Ministerului Cultelor.¹⁹

Aceasta reprezenta, desigur, un preludeu al **secularizării** de mai târziu. Astfel, se inaugura o **politică secularizantă**, în cadrul căreia **Statul român** prelua atribuțiile **Bisericii** de a-și administra singură averile, tratând-o ca pe orice serviciu public, ierarhii bisericești fiind considerați supuși ai puterii civile. În mod concret, prin măsurile adoptate în timpul lui Cuza, Biserica Ortodoxă Română a devenit de facto o Biserică de stat. Astfel, în condițiile în care societatea românească tindea să aibă o putere politică instituționalizată și exercitată de o administrație specializată și ierarhizată, guvernării Principatelor Unite urmau să definească, din perspectiva ideii moderne despre stat, rolul pe care trebuia să-l joace factorul religios în politica românească și noul rol social al instituțiilor religioase. Din păcate, **Cuza** și colaboratorii săi au avut ca model "marea Franță", cea dominată de un spirit anticlerical. **Biserica** era deja considerată o instituție necesară în măsura în care satisfacea nevoile unei părți a populației, trebuind astfel tolerată, pentru a nu stârni nemulțumiri. Dacă Biserica era lăsată să funcționeze, acest lucru se datora, prin urmare, doar unui "realism" care nu implica nici o simpatie față de religie. Așadar, Statul român urma să facă din drepturile cetățeanului noua religie care să închege o nouă formă de solidaritate intracomunitară.²⁰

În acest sens, Statul român a cerut egumenilor greci de la mănăstirile românești închinat partea sa de venit, numai că egumenii greci au refuzat acest lucru prin scrisoarea comună din 28 aprilie 1859. Acest lucru a determinat din partea autorității centrale

reacții chiar punitive și luarea unor măsuri represive față de ierarhii bisericești și de mănăstiri. Astfel, s-a creat la Focșani o **Comisie mixtă** care trebuia să cerceteze modul de administrare a mănăstirilor moldovenești, iar starea deplorabilă a acestora a constituit un bun prilej pentru Statul român de luare în posesie a averilor mănăstirilor respective, multe schituri fiind închise printr-un simplu vot al Adunării moldovenești, fiind aduși în chiliile goale mulți cerșetori și școlari.²¹

În aceste condiții, **mitropolitul Sofronie Miclescu** a făcut o plângere direct către domnitorul Cuza (septembrie 1859), numai că a fost suspendat de acesta pentru neascultare și trimis în surghiun la Mănăstirea Slatina a mentorului său, Veniamin Costache. Totodată, mitropolitului i s-a adus învinuirea că ar fi aruncat anatema asupra funcționarilor țării (puși administratori la mănăstiri) și că n-a vrut să-l scoată din funcție pe starețul de la mănăstirea Neamț, cel care provocase în mănăstire o mică răscoală împotriva măsurilor lui Al. I. Cuza. I s-a mai spus că sfințește preoți fără studiile din școlile de catehism.²²

Mai mult, prin Ordonanța domnească din 10 august 1860, au fost desființate mănăstirile Doljești și Zagavia, precum și alte 31 de schituri moldovene. Viețuitorii lor, socotiți că sunt călugăriți „*în contra canoanelor*”, au fost duși în alte chinovii, iar bisericile și acareturile din jur transformate în biserici de mir și, respectiv, în ospicii pentru cerșetori invalizi, în școli sătești sau în alte așezăminte de folos obștesc. Două luni mai târziu, Cuza Vodă a promulgat legea relativă la taxa de transmitere asupra proprietăților așezămintelor publice, prin care se prevedea, printre altele, perceperea de către guvern a unei taxe de 10% pe an asupra venitului net al proprietăților fixe ale mitropoliilor, episcopioilor, mănăstirilor și bisericilor de sub diferite tutele, al seminarilor, precum și al oricărui alt așezământ de binefacere. În fine, tinzându-se la desăvârșita sechestrare a averilor bisericești, administrarea venitului lor prin Ministerul Cultelor și prin Casa Centrală a fost anulată printr-un Decret al Consiliului de Miniștri din 19 octombrie 1860 (votat de Adunare și întărit de domnitor), Casa Centrală fiind unită cu Casa Ministerului de Finanțe, pentru ca venitul mănăstiresc să intre acum direct în vistieria țării.²³

Întrucât **mitropolitul Sofronie Miclescu** - surghiunit la Mănăstirea Slatina - a refuzat să accepte aceste drastice măsuri pentru Biserică, Cuza și guvernul au convocat un **Sinod de 12 arhieri**, care să-l judece pe „*Mitropolitul bătrân, căzut în păcate față de un Domn tânăr*”. Scandalul s-a încheiat prin demisia pe care, cu câteva săptămâni înainte, știură să i-o ia mitropolitului Sofronie prietenii ai Bisericii, printre care și Nectarie Hermeziu, locțiitorul de episcop de Roman. Deși Opoziția, condusă de Lascăr Catargiu, l-a apărat pe mitropolitul Sofronie, în mai 1861 acesta din urmă a murit în dizgrația lui Cuza și în singurătate, căci nici măcar cea mai simplă piatră de mormânt nu arăta unde se odihnește.²⁴

În altă ordine de idei, adoptarea unei legislații care permitea transferul atribuțiilor Bisericii în mâinile Statului a continuat. Astfel, prin **Legea seminarilor** din 1860, s-a reorganizat activitatea Seminarului de la Socola și s-a încercat crearea unei Facultăți de Teologie la Iași, iar mai târziu seminarile au trecut în organizarea generală a învățământului, rupând legăturile lor firești cu episcopatele și având un caracter mirean, cu profesori laici, luați numai pentru știință. De asemenea, în **Moldova**, celor doi vicari din Roman și Huși li s-au mai adăugat un nou vicar mitropolitan - **Chesarie de Sinai**. La retragerea sa din funcția de vicar, Cuza și guvernul, fără a întreba vreă instanță bisericească, au numit ca „*locotent al Mitropoliei Moldovei*” pe nepotul de frate al lui Sofronie, tânărul și supusul **Calinic Miclescu**.²⁵ În schimb, în **Țara Românească**, Cuza știa că poate câștiga oricând sufletul șovăielnic al **mitropolitului Nifon**. Acesta nu-i era potrivnic, precum **episcopul Calinic** al Râmnicului, așa încât Cuza l-a reconfirmat în funcție printr-o scrisoare personală, apreciindu-l pentru „*religiozitatea și pietatea*” sa. În cel privește pe **episcopul Climent** de la Argeș, care a trăit până în 1861, acesta era un ierarh care nu vroia să vadă dincolo de eparhia sa. În fine, în **Dionisie Romano**, domnitorul Cuza a găsit un bun aliat și un bun administrator al

episcopiei de la Buzău.²⁶

Astfel, observăm cum - după **desăvârșirea Unirii**, prin unificarea Adunărilor legislative și a guvernelor celor două Principate - domnitorul Al. I. Cuza și **Statul român** își arogau deja dreptul de a interveni direct în alegerea ierarhilor și hotărau singuri locul **Bisericii** în societatea românească, mai cu seamă că Biserica pierdea mult din puterea sa politică și socială. Consecințele directe au fost că toți clericii au devenit în timp salariați ai statului, mai puțin monahii, învățământul confesional fiind integrat celui de stat și supus la numeroase tribulații. Având în vedere cele de mai sus, aportul cultural al Bisericii a fost din ce în ce mai scăzut, deși din rândurile clerului au continuat să activeze importanți oameni de cultură. Dacă în cultură episcopii se implicau prin vocație personală, în politică se mai implicau doar prin natura funcției, deoarece erau membri de drept ai Legislativului, dar cu un rol pur formal.

În aceste condiții, Cuza și colaboratorii săi puteau să rezolve mai ușor problemele mănăstirilor închinete. De altfel, la finele anului 1861, au continuat negocierile la București cu delegații Locurilor Sfinte, din **Comisia română** făcând parte jurisconsultii C. Bozianu și Brezoianu pentru problemele de drept, iar **episcopul Melchisedec Ștefănescu** pentru problemele canonice. Neajungându-se la o înțelegere, Statul român a impus o taxă de 10% tuturor averilor bisericești muntene, peste darea funciară obișnuită. În primăvara anului 1862, negocierile ar fi trebuit să se reia, dar reprezentanții Locurilor Sfinte cereau arbitrajul, conform prevederilor **Convenției de la Paris** (august 1858). Tot acum se instituie și măsura de a se vărsa în vistieria țării câțul arendelor. Peste câteva luni, la începutul lui 1863, s-a scos limba greacă din bisericile și mănăstirile stăpânite de străini și s-a introdus limba română ca limbă de oficiere a slujbelor religioase. Al. Odobescu, ministru de Culte, a poruncit să se oprească orice încercare a grecilor de a înstrăina comorile de artă care se mai păstrau în mănăstirile ocupate de ei. Brezoianu, B. P. Hașdeu și istoricul Ștefan Greceanu trebuiau să facă o **Catagrafie a mănăstirilor** cu toate averile lor. În sfârșit, o măsură generală de izgonire a egumenilor nesupuși arăta că momentul hotărâtor al secularizării averilor mănăstirești era foarte aproape.²⁷

Secularizarea averilor mănăstirești – agravarea relațiilor dintre domnitorul Cuza și Biserică

Pentru a preîntâmpina amestecul Puterilor europene în problema averilor mănăstirilor închinete, prin intermediul unui anunțat **arbitraj internațional** ce urma să aibă loc în decembrie 1863, Cuza și Adunarea Legislativă au hotărât să adopte cu câteva zile mai devreme, la 13/25 decembrie 1863, **legea secularizării averilor mănăstirești**, prin efectul căreia peste 25% din suprafața arabilă a țării intra în sfera fondului funciar al statului român. Legea stipula clar că „*toate averile mănăstirești din România sunt și rămân ale statului, iar veniturile acestor mănăstiri se înscriu ca venituri ale bugetului public*”²⁸, fapt care reprezenta, practic, etatizarea tuturor bunurilor și averilor mănăstirești închinete și neînchinete. Se dorea, astfel, preîntâmpinarea de către statul român a unor acuzații de discriminare și xenofobie din partea Puterilor europene (inevitabile dacă secularizarea ar fi vizat numai averile mănăstirilor închinete). Celelalte dispoziții ale legii prevedeau, în mod special, despăgubirea cu 82 de milioane lei către Locurile Sfinte, din care se scădea suma de 31 de milioane lei, care reprezenta datoria mănăstirilor închinete către statul român. Această lege obliga pe călugării greci să predea guvernului român toate valorile artistice și documentele din mănăstirile închinete. În compensație, legea prevedea obligativitatea statului român de a sprijini material Biserica, iar preoții urmau să fie plătiți din bani publici, ca salariați ai statului.²⁹

Această lege a fost dată de domnitorul Cuza cu scopul de a lua toate proprietățile și averile bisericilor și mănăstirilor și de a le trece în proprietatea statului, pentru „*a sporii avuția țării*” și pentru a-i împrumăta mai târziu pe țărani. Însumate, proprietățile funciare ale mănăstirilor românești închinete erau de 1,01 milioane de hectare (peste un sfert din terenurile agricole ale țării). Nu trebuie

uitat că, în compensare, se prevedea, pentru a nu lăsa aceste așezăminte fără venituri, instituirea unui monopol conform căruia toate obiectele bisericești (calendare ortodoxe, lumânări, cruciulițe, icoane etc.) puteau fi produse și/ sau comercializate doar de către instituțiile bisericii. Apoi, s-a trecut la confiscarea anumitor averi pe care le aveau unele mănăstiri din Sfântul Munte Athos și pe care le primiseră cu mult timp înainte de la alți voievozi români (Ștefan cel Mare, Mihai Viteazul, Vasile Lupu etc.).

Legea secularizării a prilejuit ample reacții ostile din partea ierarhiilor răsăritene, a Turciei, a Rusiei și a Angliei, fapt ce a determinat autoritățile române să promită majorarea sumei despăgubirilor către Locurile Sfinte și construirea unui spital și a unei școli la Constantinopol. Vii dispute s-au iscat între guvernul român și Patriarhia de Constantinopol, care a găsit sprijinitori puternici în guvernele otoman și țarist. S-a încercat rezolvarea chestiunii, dar refuzul Patriarhiei constantinopolitane și a călugărilor greci de a negocia suma despăgubirii oferită de statul român a constituit o gravă eroare, căci - mai târziu - guvernul român și-a retras oferta și nu a mai plătit nici o despăgubire. În schimb, nu s-a pus deloc problema unei eventuale despăgubiri a mănăstirilor pământene, faptul ilustrând o atitudine care se va regăsi din păcate periodic în istoria statalității noastre moderne, anume că dacă o instituție depinde de stat și nu prea are mijloace să facă opoziție, nici măcar nu este luată în seamă, fiind supusă voinței acestuia.

Așadar, prin această lege, Cuza reducea Biserica la rolul unui simplu departament care să se ocupe cu administrarea nevoilor religioase ale populației. Scopurile lui Cuza, dincolo de mult trâmbițata "modernizare", au fost cât se poate de politice, anume a vrut și să "curețe" Biserica noastră de străini, care urma să devină una numai a românilor și a dorit transformarea Bisericii Ortodoxe din Principatele Unite într-o instituție slujitoare a interesului național, exprimat și "confiscat" în cazul nostru exclusiv de stat. Secularizarea averilor bisericești, motivată mai ales din punct de vedere economic, nu numai că a readus în patrimoniul funciar al statului un sfert din pământul țării, dar a permis statului român luarea sub administrare a averilor mitropoliilor, episcopioilor și mănăstirilor neînchinat, mărindu-și astfel bugetul.³⁰

Secularizarea averilor mănăstirești a dus, cum era de așteptat, la agravarea relațiilor dintre domnitorul **Cuza și Biserică**, reacția Patriarhiei de la Constantinopol și, mai ales, a reprezentanților Bisericii Ortodoxe Române fiind fără precedent. Astfel, Cuza și Kogălniceanu erau acuzați de Biserica ortodoxă că sunt masoni care urmăresc interesele politicii francmasonice a împăratului francez Napoleon al III-lea și, astfel, distrug credința strămoșească a românilor. Iată, spre exemplu, ce scria preotul Nicolae Șerbănescu despre Cuza și despre actul secularizării averilor mănăstirești: „După ce că a fost ales domn la sfatul delegației europene, alcătuită numai din **masoni** și aflată în Principate pentru a subjuga țara, **Cuza** a devenit cu timpul unul dintre **înainte-mergătorii Români ai Antihristului**, fostul anarhist ajuns acum principe trecând hotărât la dărâmarea creștinismului moldo-valah, cea mai puternică cetate a Ortodoxiei în acea vreme. Într-un sfârșit, după câteva tîlhării mari și mici, care zdruncinaseră bine Biserica noastră, Cuza - Biciuitorul lui Dumnezeu - se apucă să bată războiul hotărât de ștergere a monahismului de pe fața pământului românesc și de ateizare a bine-credinciosului norod. Plăsmuit după tiparul tuturor marilor francmasoni și neobosit în a transforma țara într-un pașalâc al Franței masonice, el a pornit cruciada împotriva mănăstirilor închinat Sfântului Munte Athos, liberând astfel Biserica și norodul românesc de sub apăsarea Grecilor, care ne sugeau sângele. Toată lumea a fost firește orbită de năluca unui asemenea act care a dus la desființarea și prădarea de către Stat a credinței noastre ortodoxe.”³¹

Desigur, au existat și alte reacții ale ierarhilor Bisericii Ortodoxe Române, ale preoților și monahilor români și a călugărilor greci din țară, dar ele au fost repede curmăte de intervenția fermă a autorităților de stat, fie prin izgonirea din țară a călugărilor greci și plățirea preoților români, fie prin apelarea la forța militară. Din păcate, călugării greci izgoșiți au furat multe documente istorice

importante și valoroase opere de artă românești. Spre exemplu călugărul grec Nil de la mănăstirea Florești (fostul județ Tutova) a fugit cu mai multe acte ale mănăstirii și cu obiecte de artă bisericească, inclusiv cu Icoana Făcătoare de Minuni, iar mai târziu a publicat în Franța o carte defăimătoare la adresa domnitorului Cuza.

Alte reforme legislative ale lui Cuza privind Biserica și tensionarea relațiilor

Reformele lui Al. I. Cuza privitoare la organizarea Bisericii Ortodoxe Române nu s-au oprit doar la secularizarea averilor mănăstirești, ci au continuat cu și mai mare aplomb, mai ales după „lovitura de stat” din mai 1864, când domnitorul a dizolvat Adunarea Legislativă și a dorit să schimbe chiar și rânduielele Bisericii „naționale”. Astfel, la începutul anului 1864, guvernul a vrut să introducă în țară „**calendarul gregorian**”. Firește că „mica schimbare” a fost pusă la cale de papașii de la Roma, precum scrie și cronică: „*În țară s-a produs oarecare neliniște în legătură cu schimbarea calendarului. Se vorbea chiar că puțin înainte de a se ivi ideea introducerii noului calendar, capitala României fusese vizitată de Bore, șeful iezuiților Orientali de la Constantinopol, care ar fi discutat mai multe zile cu oamenii noștri de stat, și că prin urmare guvernul ar fi decis a introduce în România papismul*”.³² Până la urmă, nu s-a mai făcut nimic, căci s-au împotrivit Consiliul Bisericesc, poporul și Patriarhul ecumenic de la Constantinopol.

Prin **legea pentru înmormântări** adoptată la 27 martie 1864, cultele religioase din țară erau obligate să mute cimitirele credincioșilor lor în afara localităților, iar slujbele de înmormântare și de pomenire să aibă loc în noile locații. Totodată, legea prevedea ca în cimitirele creștine să se poată înmormânta și morții de alte religii și pentru care nu există cimitire speciale.³³

Cuza a „secularizat” nu numai mănăstirile și averile lor, ci întreaga viață a românilor. Astfel, la 1 aprilie 1864, el a promulgat **legea comunală**, iar la 4 decembrie a aceluiași an **Codul civil**. Prin art. 92 al legii comunale, s-a luat Bisericii sarcina de a întocmi actele de stare civilă - naștere, căsătorie, deces - pe care o avusese până atunci și aceasta a trecut în seama primăriilor comunale. Cu alte cuvinte, Cuza și guvernul au ridicat preotului vrednicia de păstor al enoriașilor săi, Biserica încetând să mai aibă vreo putere în rânduirea vieții obștești a credincioșilor ei. Mai mult, noul Cod civil (tradus din franceză) a luat tribunalelor bisericești și clerului dreptul de a organiza nunțile și divorțurile, dar și căsătoria, hotărând ca aceste competențe să revină tribunalelor civile. Căsătoria civilă rămânea singura căsătorie obligatorie și se stabilea gradul până la care se îngăduia cununia între rude de sânge, fiind legiferat incestul.³⁴

Tot fără a cere vreun *tomos* patriarhal sau a chema vreun sinod de țară, pe cale pur laică, domnitorul Al. I. Cuza a luat decizia întemeierii **episcopiei Dunării de Jos**, care urma să dețină jurisdicția canonică asupra județelor Covurlui și Brăila și a județelor căpătate, în 1856, în Basarabia, în afară de județul Cahul - trecut la episcopia Huși. Creată cu capitala la Ismail, această nouă episcopie ortodoxă era organizată după indicațiile lui **Melchisedec Ștefănescu**, cel care știa din studiile sale ce însemnase în trecut „**Mitropolia Proilavului**”. Noua episcopie a fost creată la 17 noiembrie 1864, iar prin decretul său din 11 mai 1865, Cuza l-a numit chiar pe Melchisedec drept episcop al Dunării de Jos, răsplătindu-l pentru multe și însemnate servicii pe care i le-a făcut.³⁵ Nici acest lucru nu a fost pe placul ierarhilor bisericești.

Mai mult, pe 30 noiembrie 1864, Cuza Vodă a promulgat **Decretul organic privind organizarea clerului monahal (legea călugăriei)**, prin care doar bărbații de peste 60 de ani și femeile de peste 50 de ani puteau intra în monahism, cu excepția tinerilor cu chemare duhovnicească și absolvenți ai seminariilor teologice (destinați a forma clerul înalt). Intrarea în călugărie se făcea doar cu aprobarea autorităților laice și bisericești. Cu asemenea dispoziții, era stopat afluxul civililor spre comunitățile călugărești, acestea urmând să primească alocații bănești de la Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice. Totodată, în mănăstiri aveau voie să rămână

numai bolnavii și handicapații fizic sub vârstele precizate, iar mai apoi s-a instituit obligativitatea binecuvântării Sinodului pentru viitorii monahi și numai în mănăstirile și schiturile care urmau să fie organizate printr-un **Regulament special**.³⁶

Această lege era privită de reprezentanții Bisericii Ortodoxe Române drept un amestec grosolan al domnitorului Cuza în treburile interne ale monahismului - considerat esența ortodoxismului românesc - și o continuare a agravării relațiilor dintre cele două părți. Iată, spre exemplu, o reacție dură a preotului Niculae Șerbănescu față de noua lege a călugăriei: „**Descreieratul legiuitor Cuza terminase mănăstirile, dar nu și monahismul, care e la drept vorbind liber de toate legile și așezămintele Lumești. Pentru a zdrobi viața duhovnicească românească, el a născocit altă lege care lovea de-a dreptul în Taina călugăriei. Prin Decretul organic pentru regularea schimei monahicești, pentru a fi călugărit, un bărbat trebuia să dea dovadă de pietate și vocațiune monahală, prin ispitirea religioasă canonică, să fie în vârstă de minimum 60 de ani, iar junii, invalizii, oamenii incurabili puteau să stea în mănăstiri, dar să renunțe la pensiunea ce ar avea de la Stat. Deosebit de acestea, pentru femei se mai cerea să nu fie măritată și să fie în vârstă de minimum 50 de ani. Așadar, dacă până atunci Biserica se ruga permanent pentru Stat, dar adesea ea se și ruga de Stat, ca sa o ajute, prin noua rânduială a revoluționarului mason mănăstirile au rămas aproape pustii, pierzându-și rostul pe care l-au avut dintotdeauna.**”³⁷

Lupta pentru canonicitate dintre Cuza și Biserica Ortodoxă Română

La 4 decembrie 1864, a fost dată de către domnitorul Al. I. Cuza cea mai importantă lege bisericească și care a reprezentat începutul „**luptei pentru canonicitate**” - **Decretul organic privind înființarea Sinodului General al Bisericii Ortodoxe Române (sau Legea sinodală)**, prin care era proclamată **autocefalia Bisericii Ortodoxe Române**, adică independența ei administrativă deplină față de Patriarhia de la Constantinopol. Totodată, prin înființarea unui organism unic de conducere al Bisericii - **Sinodul general (central)**, se realiza unificarea celor două mitropolii românești. În primul articol al acestei legi, era următoarea prevedere fundamentală: „*Biserica Ortodoxă Română este și rămâne independentă de orice autoritate bisericească străină în ceea ce privește organizarea și disciplina*”, iar în articolul 3 al ei se stipula că: „*Sinodul General al Bisericii Române păstrează unitatea dogmatică a sfintei credințe ortodoxe cu Marea Biserică de Răsărit prin coînțelegere cu Biserica Ecumenică a Constantinopolului*”.³⁸

În același timp, printr-un **Regulament special** promulgat de Cuza la 6 decembrie 1864, din **Sinodul General** nou creat făceau parte mitropolii, episcopii, arhierii titulari și reprezentanții clerului de mir (câte 3 din fiecare eparhie) sau - în locul acestora din urmă - persoane laice cu cunoștințe teologice, la care urmau să se adauge decanii preconizatelor facultăți de teologie din Iași și București. Pe lângă Sinodul General, se mai prevedea și crearea de **sinode eparhiale** (a căror componență era formată după același model). În fine, s-a creat acum și instituția **mitropolitului primat** ca șef suprem al Bisericii Ortodoxe Române, în această funcție fiind numit, la 11 ianuarie 1865, **mitropolitul muntean Nifon**.³⁹

Patriarhia Ecumenică de la Constantinopol a fost înștiințată de noua lege sinodală, adoptând o poziție destul de rigidă, refractară față de acest act, din cauza intenției sale de a-și menține, în continuare, controlul asupra Bisericii din teritoriile românești. Așadar, timp de peste două decenii (1865-1885) au durat și tratativele de recunoaștere oficială a autocefaliei de către Patriarhia Ecumenică. În această perioadă, au fost momente tensionate în relațiile interbisericești, scrisoarea trimisă de Sinodul de la Constantinopol fiind nefavorabilă Bisericii Ortodoxe Române. Forțarea autocefaliei de către Cuza a produs o **stare de necanonicitate** și a introdus un **spirit etnicist** periculos în Biserica Răsăriteană, care a pus sub semnul întrebării genul de colaborare pan-ortodoxă care se manifestase până atunci. Abia după abdicarea lui Cuza și venirea principelui Carol I, situația Bisericii

românești a revenit la normalitate, iar Legea organică din 1872 a decretat înființarea Sfântului Sinod și a proclamat autocefalia canonică, care trebuia recunoscută de Patriarhia din Constantinopol, fapt ce va avea loc în 1885.⁴⁰

De asemenea, la 11 mai 1865, Cuza a adoptat **Legea pentru numirea de mitropoliți și episcopi eparhioți în România**, prin care se hotăra numirea mitropoliților și episcopilor direct de către domn, după ce aceștia erau prezentați de Ministerul Cultelor și Instrucțiunii publice și avizați de Guvern. Totodată, mitropolii și episcopii se numeau din clerul monahal român, mitropolii având vârsta cel puțin 40 de ani, iar episcopii de 35 de ani. Ei trebuiau recunoscuți pentru pietate, învățătură și capacitate. Se încălcau în mod grav, cel puțin formal, canoanele. Mai mult, printr-un **Cod penal privind infracțiunile comise de „fețele bisericești”** adoptat tot atunci, înalții ierarhi urmau să fie judecați pentru delictes spirituale de către Sinodul General, iar pentru alte delictes de către autoritatea civilă (Înalta Curte de Casație și Justiție).⁴¹

La data decretării legii, existau numai doi ierarhi aleși potrivit vechilor rânduieli: **mitropolitul Nifon** al Munteniei și **episcopul Calinic** al Râmnicului (ambii din 1850). Restul scaunelor vlădicești erau ocupate de locuitori (locotenenți), numiți de Guvern dintre arhierii titulari români hirotoniți pe numele unor vechi scaune episcopale dispărute. Imediat după adoptarea legii de către domnitor, **Melchisedec** a căpătat episcopia Dunării de Jos, **Iosif Gheorghian** pe cea a Hușilor și **Dionisie Traianupoleos** pe cea a Buzăului, iar la 18 mai 1865 **Calinic Miclescu** ajungea mitropolit al Moldovei, fiind loial față de Guvern.

În orice caz, controlul riguros impus Bisericii de către Cuza era considerat un abuz nejustificat, care nu arăta altceva decât profunđa neîncredere în corpul bisericesc, acesta trebuind „reformat” prin intervenția salvatoare a puterii politice. Cuza inaugura astfel o atitudine care nu se mai manifestase până atunci la ceilalți conducători de stat. De aceea, imediat au început puternice frământări în rândul înaltului cler român, împărțit acum în două tabere: una favorabilă legii și alta împotriva ei. Acțiunile împotriva legilor bisericești ale lui Cuza au fost cunoscute sub numele de „**lupta pentru canonicitate**”. În fruntea acestora se găseau **frații arhieriei Neofit și Filaret Scriban**, nepotul lor - **arhierul Iosif Bobulescu**, **arhierul Ioanichie Evantias**. Dintre mireni a luat atitudine împotriva legilor lui Cuza **comitele Scarlat Rosetti**, prin ziarul său „Eclesia”. În acest sens, lucrările Sinodului General - desfășurate la București, în trei sesiuni, sub președinția mitropolitului primat Nifon - nu s-au putut desfășura în bune condiții, deoarece în a treia ședință (7 decembrie 1865), **arhierul Neofit Scriban** a depus un protest, prin care contesta Sinodului dreptul de a ființa legal, socotindu-l „*adunare necanonică*”. Până la finalul lucrărilor, au înaintat un protest comun împotriva Sinodului încă doi arhierii, **Filaret Scriban** și **Iosif Bobulescu**. Toți au fost excluși din Sinod. Ca și în cazul legii sinodale, „canonicii” susțineau că prin numirea episcopilor prin decret domnesc au fost încălcate canoanele și vechile rânduieli ale Bisericii. Ei erau sprijiniți de opoziția politică din țară, de Patriarhia de la Constantinopol și de marele ierarh **Andrei Șaguna** din Ardeal.⁴²

Astfel, patriarhul ecumenic **Sofronie** al III-lea a convocat **Sinodul patriarhal** la 15 aprilie 1865, prin care erau condamnate cele trei legi ale lui Cuza despre sinod, monahi și mănăstiri și despre alegerea și judecata arhierilor, considerate necanonice și în contradicție cu vechea tradiție bisericească. A fost trimis tot atunci în țară arhimandritul **Eustatie Cleobul**, cu trei scrisori (17 aprilie 1865) către domn, către mitropolitul primat și către mitropolitul Moldovei, prin care se arăta dezaprobarea Patriarhiei ecumenice față de înnoirile introduse în Biserica românească. S-au făcut atunci și memorii către consuli străini.⁴³

În toamna aceluiași an, patriarhul **Sofronie** al III-lea a convocat din nou **Sinodul patriarhal**, condamnând și de data aceasta cele trei legi ale lui Cuza și trimițând o nouă scrisoare la București. La scurt timp, Patriarhia ecumenică a comunicat celorlalte Patriarhii apostolice și Bisericii Ortodoxe autocefale hotărârea ei, cerându-le părerea. Majoritatea acestora au sfătuit pe

patriarh să adopte o poziție moderată. Înlăturarea lui Alexandru Ioan Cuza din scaunul domnesc (11/23 februarie 1866) a atenuat întrucâtva raporturile dintre Patriarhia de la Constantinopol și Biserica Ortodoxă Română. La acestea au contribuit și două scrisori ale mitropoliților Nifon și Calinic către patriarhul ecumenic. Totuși, Patriarhia de la Constantinopol a refuzat mult timp să reia legăturile cu „episcopii necanonici”.⁴⁴

***

Deși semnificația măsurilor adoptate în domeniul bisericesc de domnul Unirii erau justificate adesea chiar și de reprezentanții ai Bisericii Ortodoxe, prin "necesitatea istorică" care impunea astfel de măsuri, insinuându-se ideea că altfel nu se putea, totuși putem spune, din ceea ce am studiat până acum, că nu credem că opinia aceasta se susține, fiind vorba la Al. I. Cuza de un adevărat **spirit anticlerical**, orientat în special față de monahi, care cuprindea elitele bisericești și care a influențat în mod cert deciziile adoptate de acesta față de Biserica Ortodoxă Română. Clericul, cu deosebire monahul, era privit adesea ca un element inutil propășirii societății moderne românești.

Relația Cuza-Biserică a încălcat vechea tradiție a simfoniei românești dintre Stat și Biserică, prin confiscarea averilor bisericești, prin desființarea școlilor patronate de biserică și prin reducerea drastică a implicării politice și sociale a Bisericii în societatea românească, contribuind decisiv la scăderea prestigiului ei. La toate acestea, se adaugă și dezinteresul profund al Statului față de o Biserică decăzută, căreia, după ce îi confiscase averile, îi era datoare, cel puțin moral, să o ajute din punct de vedere material.

Relația dintre **puterea politică**, reprezentată de **Stat** și **puterea religioasă**, reprezentată de **Biserică**, deși avea în vedere că în centrul preocupărilor ambelor instituții se afla individul, în dubla sa calitate de cetățean și credincios, a eșuat lamentabil în timpul lui Cuza. S-a trecut atunci de la **puterea Religiei la religia Puterii**.

Cu toate acestea, trebuie spus faptul că prin reformele sale bisericești, domnitorul Al. I. Cuza a reușit să adapteze Biserica Ortodoxă Română la noile cerințe ale epocii moderne, îndepărtându-o de un anumit conservatorism dogmatic și economic, marele istoric Nicolae Iorga scriind: „Se începu, deci, în epoca lui Vodă Cuza, stratificarea, laicizarea, descălugarirea Bisericii noastre ortodoxe. Și s-au găsit atunci clerici care s-o ceară.”⁴⁵

Note:

1. Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. III, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1994, p. 121.
2. *Ortodoxia românească*, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1992, p. 167.
3. *Ibidem*, p. 169.
4. Răzvan Codrescu, *Neamul și Biserica*, în vol. *Fiecare în rândul cetei sale. Pentru o teologie a neamului*, București, Editura Christiana, 2003, p. 187.
5. Mircea Păcurariu, *op. cit.*, vol. III, p. 123.
6. *Ibidem*, p. 124.
7. Răzvan Codrescu, *op. cit.*, p. 187.
8. Nicolae Dobrescu, *Studii de istoria Bisericii contemporane*, vol. I – *Istoria Bisericii din România (1850-1895)*, București, 1905, p. 19.
9. *Ibidem*, p. 21.
10. *Ibidem*, p. 22.
11. Mircea Păcurariu, *op. cit.*, vol. III, p. 110.
12. *Ibidem*, vol. III, p. 111.
13. Nicolae Șerbănescu, *150 de ani de la nașterea domnitorului Alexandru Ioan Cuza*, în „Biserica Ortodoxă Română”, an. LXXXVIII, nr. 3-4, București, 1970, p. 351-354.
14. Nicolae Isar, *Relațiile Stat-Biserică în România modernă (1821-1914). Sinteză și culegere de texte*, București, Editura Fundației *România de Măine*, 2007, p. 67-96. Nicolae Șerbănescu, *op. cit.*, p. 376-389.

15. Considerat un venerabil membru al unei loji masonice bucureștene, încă din 1844.
16. Nicolae Iorga, *Istoria Bisericii Românești și a vieții religioase a românilor*, vol. II, Vălenii de Munte, 1909, p. 92-96.
17. Mircea Păcurariu, *op. cit.*, vol. III, p. 137.
18. Gheorghe Ionescu (Buzău), *Viața și activitatea lui Filotei, Episcopul Buzăului*, București, Tipografia „Gutenberg” Joseph Gobl, 1909, p. 23-31. Nicolae Iorga, *op. cit.*, vol. II, 1909, p. 98.
19. Nicolae Șerbănescu, *op. cit.*, p. 392.
20. George Enache, *În căutarea bisericii pierdute*, vol. II, București, Editura Fundației *România de Măine*, p. 192.
21. Nicolae Dobrescu, *op. cit.*, p. 26.
22. Varahiil Lateș, *Documente foarte importante pentru istoria Bisericii și a națiunii române*, Iași, 1867, p. 28.
23. Nicolae Șerbănescu, *op. cit.*, p. 394. *Documente privind domnia lui Al. I. Cuza*, vol. I (1859- 1861), București, Editura Academiei, 1989, p. 47.
24. Nicolae Iorga, *op. cit.*, vol. II, 1909, p. 101-102.
25. *Ibidem*, vol. II, 1909, p. 103.
26. *Ibidem*, vol. II, 1909, p. 104-105.
27. *Documente privind domnia...*, vol. I (1859- 1861), p. 81 și vol. II (1862-1864), București, Editura Academiei, 1989, p. 276.
28. Mircea Păcurariu, *op. cit.*, vol. III, p. 137. Nicolae Isar, *op. cit.*, p. 99.
29. Nicolae Șerbănescu, *op. cit.*, p. 401-402. Constantin Drăgușin, *Legile bisericești ale lui Cuza Vodă și lupta pentru canonicitate*, în „Studii Teologice”, an. IX, nr. 1-2, Sibiu, 1957, p. 86-103.
30. *Documente privind domnia lui Al. I. Cuza*, vol. II (1862-1864), București, Editura Academiei, 1989, p. 276. Nicolae Șerbănescu, *op. cit.*, p. 403-405.
31. Nicolae Șerbănescu, *op. cit.*, p. 406. Vezi și Emilian M. Dobrescu, *Iluștri francmasoni*, București, Editura Nemira, 1999.
32. *Ibidem*, p. 407. Ion M. Bujoreanu, *Colecțiune de legiuirile României vechi și noi câte s-au promulgat până în 1870*, București, Noua Tipografie a Laboratorilor Români, 1873, p. 1796.
33. *Ibidem*, p. 407. Constantin Drăgușin, *op. cit.*, p. 89. Mircea Păcurariu, *op. cit.*, vol. III, p. 145. Nicolae Isar, *op. cit.*, p. 100.
34. Ion M. Bujoreanu, *op. cit.*, p. 1800-1801. Constantin Drăgușin, *op. cit.*, p. 91. Mircea Păcurariu, *op. cit.*, vol. III, p. 146. Nicolae Isar, *op. cit.*, p. 101.
35. Constantin Drăgușin, *op. cit.*, p. 93. Mircea Păcurariu, *op. cit.*, vol. III, p. 148. Nicolae Iorga, *op. cit.*, vol. II, 1909, p. 105.
36. Nicolae Iorga, *op. cit.*, vol. II, 1909, p. 107. Constantin Drăgușin, *op. cit.*, p. 94. Mircea Păcurariu, *op. cit.*, vol. III, p. 151.
37. Nicolae Șerbănescu, *op. cit.*, p. 407. Nicolae Iorga, *op. cit.*, vol. II, 1909, p. 109.
38. Nicolae Isar, *op. cit.*, p. 102-103. Constantin Drăgușin, *op. cit.*, p. 97. Mircea Păcurariu, *op. cit.*, vol. III, p. 156-157.
39. Ion M. Bujoreanu, *op. cit.*, p. 1810-1811. Constantin Drăgușin, *op. cit.*, p. 98. Mircea Păcurariu, *op. cit.*, vol. III, p. 158.
40. Mircea Păcurariu, *op. cit.*, vol. III, p. 160. Constantin Drăgușin, *op. cit.*, p. 99.
41. *Ibidem*, vol. III, p. 162. Ion M. Bujoreanu, *op. cit.*, p. 1812-1815. Nicolae Isar, *op. cit.*, p. 106-109.
42. Nicolae Iorga, *op. cit.*, vol. II, 1909, p. 111. Mircea Păcurariu, *op. cit.*, vol. III, p. 164.
43. Mircea Păcurariu, *op. cit.*, vol. III, p. 166. Nicolae Iorga, *op. cit.*, vol. II, 1909, p. 114.
44. Nicolae Dobrescu, *op. cit.*, p. 29. Nicolae Iorga, *op. cit.*, vol. II, 1909, p. 116. Mircea Păcurariu, *op. cit.*, vol. III, p. 167.
45. Nicolae Iorga, *op. cit.*, vol. II, 1909, p. 121.

Deținuți politici din regiunea Galați executați în timpul regimului Gh.Gheorghiu-Dej

Sorin LANGU

Avansul armatelor sovietice spre vestul Europei a constituit doar avangarda a ceea ce urma să vină: comunismul. Impopular, impus de sovietici, comunismul a fost contestat încă de la început și a coincis cu valuri de teroare. Schimbarea elitelor s-a produs în mai multe valuri. Un prim val al terorii s-a desfășurat în anii 1945-1947 și s-a îndreptat contra membrilor și simpatizanților partidelor „istorice”, pentru ca după 1948 să intervină alte valuri de represiune. Numărul celor închiși de regimul comunist pentru chestiuni politice este dificil de apreciat: se pare că au fost între 200 000 și 600 000 de oameni arestați, de categorii diverse: legionari, opozanți politici, preoți, țărani care se împotrivesc colectivizării, studenți, partizani etc. Recent au fost publicate de IICCR o parte a fișelor matricole penale a deținuților politici urmând a fi publicate și restul din cele 93000 de fișe. Din regiunea Galați am identificat cinci deținuți politici care au fost executați în perioada 1950-1960, după cum urmează: Ioanid Alexandru, Ioanid Paul, Macri Costică, Șerbu Gheorghe și Sîmpetru Viorel.

Ioanid Alexandru se naște în Brăila, raionul Brăila, în anul 1920, absolvă Facultatea de Științe Juridice, luptă în război ca ofițer, iar după se angajează ca funcționar la Ministerul Comerțului. Arestat în 18.09.1959 este executat la Jilava pe 18.02.1960, dar decesul este înregistrat la Sfatul Popular două zile mai târziu.

Ioanid Paul se naște în Brăila, raionul Brăila, în anul 1923, inginer de tehnică militară, apoi profesor. Este arestat în 18.09.1959 și executat pe 18.02.1960. Cei doi sunt frați, cu toate că există câteva deosebiri în ceea ce privește fișele matricole: tații sunt diferiți, David și Iosif, etnia evreiască și română.

Macri Costică s-a născut la Șivița, raionul Galați, în anul 1912, aviator în trecut, mecanic în prezent, cu o origine „mic burgheză”, părinții fiind funcționari în perioada interbelică. Este arestat în octombrie 1951 și moare la Jilava în 23.05. 1952 (diagnostic TBC)

Șerbu Gheorghe se naște la Gănești, raionul Berești, în anul 1907, funcționar M.A.N., apoi profesor de limba și literatura română. Este arestat în 10.10.1950 și executat la Jilava în 24.04.1952.

Sîmpetru Viorel se naște la Berești, raionul Berești în anul 1935. Student la București, este acuzat de simpatii legionare, arestat în 1955, eliberat la 18.01.1958, lucrează ca electrician o perioadă, pentru a fi rearestat pe 4.10.1958. Patru zile mai târziu este executat la Jilava.

Faptele pentru care sunt arestați sunt diverse: uneltire – Ioanid Alexandru și Ioanid Paul, crimă contra umanității – Macri, spionaj și înaltă trădare - Șerbu, acte de legionarism – Sîmpetru, în două cazuri există și scurte descrieri ale faptelor incriminate. Astfel Macri Costică a înlesnit maltratarea unor membri UTC în 1934, iar Șerbu a participat la „organizația dela (sic!) Legația Franceză”. În afară de Macri, care domiciliază în Galați, ceilalți domiciliază în București. Primii doi sunt membri PMR, iar anterior ai UTC, în timp ce Macri și Șerbu erau înregistrați ca fiind apolitics.

După cum se vede cei cinci au fost arestați în două etape diferite: o primă etapă este în anii 1948-1952,¹ iar a doua în anii 1958-1962. În anii 1948-1952 sunt marile procese ale membrilor partidelor politice „istorice”, sunt marile procese de spionaj din jurul legațiilor engleză, franceză, americană, iugoslavă și turcă. (Acum este arestat Șerbu Gheorghe). Tot acum sunt arestați legionarii (prima arestare a lui Sîmpetru), social- democrații lui Titel-Petrescu, prelații catolici, și în general oricine era susceptibil de a fi opozant al regimului sau al comunismului (arestarea lui Macri).

A doua etapă survine după retragerea trupelor sovietice din România, când pentru a demonstra fidelitatea față de Moscova și faptul că merităm „favoarea” făcută de sovietici, conducerea comunistă a trecut la un alt val de teroare, prin care au încercat să lichideze orice rămășiță de opoziție anticomunistă.² Acum sunt arestați frații Ioanid, deși erau membri PMR, și tot acum este

rearestat Sîmpetru Viorel. Articolul din Codul Penal, pe baza căruia au fost condamnați deținuții este „celebru” 209 (în cazul fraților Ioanid),³ art.207 în cazul Sîmpetru,⁴ neprecizat în celelalte cazuri.

Condamnările la moarte nu sunt excepții, ci reprezintă ceva obișnuit în această perioadă: în octombrie 1950 are loc procesul grupului de rezistență Paragină-Timaru, 64 persoane implicate,⁵ în iulie 1951 se desfășoară la Brașov procesul grupului Ogoranu, cu peste 20 de condamnări la moarte,⁶ execuția grupului Arnăuțoiu la Jilava în iulie 1959,⁷ arestarea lui Arsenescu în februarie 1960⁸ etc. Încheiem aici prezentarea noastră, pe care o dorim continuată cu altele despre rezistența anticomunistă din județul Galați.

1. **R.Rusan**, *Cronologia și geografia represiunii comuniste în România. Recensământul populației concentraționare (1945-1989)*, București, 2007, p.20
2. **R.Rusan**, *op.cit*, p.31-33
3. **Ibidem**, p.37-38, despre implicațiile și avatarurile acestui articol vezi **Comisia prezidențială pentru analiza dictaturii comuniste din România, Raport final**, București, 2006, p.191-192, 193, **R.Rusan** (coord), *Sfârșii odată cu trecutul negru. Sistemul represiv comunist din România*, Fundația Academia Civică, 2010, p.40, 42
4. Despre articolul 207 vezi **Comisia prezidențială pentru analiza dictaturii comuniste din România, Raport final**, p.191
5. **R.Rusan et alii**, *România în timpul războiului rece. Scurtă cronologie a evenimentelor, instituțiilor și mentalităților (1945-1989)*, Fundația Academia Civică, 2011, p.33
6. **Ibidem**, p.35
7. **Ibidem**, p.60
8. **Ibidem**, p.61

Vasluieni la Memorialul și Școala de vară de la Sighet

„Cine uită trecutul riscă să îl repete”
(George Santayana)

La mijlocul acestei veri (11-18 iulie) doi profesori, Gianina Chirilă de la Școala Munteni de Sus, semnatul acestor rânduri, și o elevă de la Colegiul Național „Gh. Roșca Codreanu” Bârlad (Elda Ghilași) au participat la Școala de vară de la Sighet pe baza unei selecții de proiecte organizate de Fundația Academia Civică și Ministerul Educației, Tineretului și Sportului la a - XIV-a ediție a Școlii de vară de la Sighet. De altminteri, în fiecare an Academia Civică, având ca președinte pe cunoscuta poetă Ana Blandiana, în colaborare cu Fundația Konrad Adenauer, desfășoară cursuri de Istoria Comunismului, încă din 1993, în sala de conferințe al Memorialului Victimelor Comunismului și al Rezistenței, la Sighetul Marmăției, str. Corneliu Coposu nr. 4. Acest Memorial aflat din 1995 sub egida Consiliului Europei, constituie o adevărată școală de educație partitocică pentru tineri și nu numai, despre ororile regimului comunist, când au fost pervertite valorile identitare ale neamului românesc. Aici, în anii cinzeci ai secolului trecut demnitarii politici și intelectualii de prestigiu ai țării, au fost închiși și supuși unor cruzimi și absurdități greu de imaginat. Mulți au murit în această închisoare. Amintim câțiva dintre ei: Iuliu Maniu, Mihail Manoilescu, Gheorghe Brătianu, Alexandru Lapedatu, Aurel Vlad etc. Destinul crud al deținuților politici care au decedat la Sighet nu s-a oprit o dată cu moartea lor, ci i-a urmărit în continuare. Este greu de imaginat, de către oameni cu mintea sănătoasă, că a existat atâta cruzime, atâta răutate și ticăloșie, încât acestea să acționeze asupra eroilor și după moartea lor. Cei mai mulți au fost îngropați la marginea orașului, la stâlpul de frontieră nr. 290 cu fosta U.R.S.S, la confluența râului Iza cu Tisa, într-un cimitir pentru nevoiași. Acolo se îngropau oamenii care mureau la azilul de bătrâni, la spital și nu aveau pe cineva să-i înmormânteze. De aceea, locul respectiv a fost numit *Cimitirul Săracilor* și azi este îngrijit de Fundația Academia Civică care a construit un gard verde, refăcând granițele actuale ale României. Tot aici se află mai multe troițe cu urne funerare unde sunt depuse țărână aduse de români din toate teritoriile locuite de aceștia. La Sighet au fost închiși și au murit demnitari originari de pe meleagurile vasluiene, ca generalul Ion Rășcanu, fost ministru, parlamentar, primar al Vasluiului și Bucureștilor, erou al întregirii României, și generalul Mihai Racoviță. Tot la Sighet a fost închis și deputatul PNL de Vaslui, Vasile Sassu, jurist, fost ministru al industriei și comerțului în guvernul condus de Ionel Brătianu din anii 1922-1926. Acesta a supraviețuit perioadei de la Sighet.

Rector al Școlii de Vară, ca aproape în fiecare an, a fost cunoscutul istoric francez Stephane Courtois, unul dintre cei mai importanți istorici ai comunismului, autor al celebrelor lucrări: *Cartea neagră a comunismului*, publicată în peste 26 de țări, în un milion de exemplare, lansată în Franța la 7 noiembrie 1997, exact la 80 de ani de la revoluția bolșevică din Rusia, și al *Dicționarului Comunismului*, la editura Larousse, traduse și în limba română. Moderator a fost scriitorul Romulus Rusan, directorul *Centrului Internațional de Studii asupra Comunismului din cadrul Fundației Academiei Civice*. La cursurile Școlii de Vară au participat 65 de elevi sau studenți din Basarabia, România și, fapt inedit, două studente din Coreea de Sud, atrase de istoria și spiritualitatea românilor. La aceștia se adaugă și 40 de profesori de istorie din învățământul preuniversitar din întreaga țară.

După sosirea participanților, în după amiaza primei zile, s-a organizat vizita ghidată a *Memorialului* Victimelor Comunismului și al Rezistenței, din fosta temută închisoare construită pe vremea regimului austro-ungar, în 1897. Cuprindea 72 de celule și aici timp de peste cinci ani (1950-1955) s-au aflat în detenție foști patru prim-miniștri și circa 200 de membri ai elitei conducătoare a României

interbelice sau intelectuali de prestigiu ai neamului. Sunt prezentate aspecte înfiorătoare ale sistemului concentraționar și comunizării țării. Este un adevărat templu al represiunii comuniste care cuprinde trei nivele, organizat după cele mai moderne norme muzeistice, fiind cel mai mare Memorial de aceste gen din Europa de Est. În curtea închisorii există și un cenotaf, un „*Spațiu de Reculegere și Rugăciune*”, care îmbină stilul antic cu arhitectura modernă. Pe pereții rampei de coborâre în spațiul subpământean au fost gravate pe plăci negre de andezit peste 24.000 de nume ale morților din închisorile comuniste. Realizarea acestui spațiu comemorativ s-a făcut cu sprijinul financiar al lui Mișu Cârciog, diplomat și om de afaceri român care a trăit în Marea Britanie. Acestui spațiu, i se adaugă o lucrare de amploare prin dimensiune și mesaj artistic, grupul statuar „*Cortegiul Sacrificaților*”, realizat de sculptorul Aurel Vlad, care tinde să devină una din emblemele muzeului. Este vorba de 18 siluete umane mergând spre un zid care le închide orizontul, așa cum comunismul zăgăzuise viața a milioane de oameni. Lucrarea a fost turnată în bronz în 1998 și este amplasată azi într-o altă curte interioară a fostei închisori. Este punctul preferat unde sute și mii de turiști se fotografiază la trecerea prin Memorial.

Totodată, cu prilejul vizitării muzeului, s-a vernisat și Expoziția „*Rusaliele Negre:deportarea în Bărăgan*”, realizată de Centrul Internațional de Studii asupra Comunismului în cadrul proiectului „*Memoria deportărilor în România*”- tema centrală a cursurilor, susținut prin programul „Europa pentru cetățeni. Memoria activă a Europei”.

Deschiderea oficială a Școlii de vară a fost făcută de poeta Ana Blandiana, în Sala de conferințe ale Memorialului, dominată de sigla Academiei Civice și de afirmația cunoscutei rezidente a regimului comunist care a spus: „*Atunci când justiția nu reușește să fie o formă de memorie, memoria singură poate fi o formă de justiție*”. Dânsa a subliniat importanța celei a XIV-a ediții a Școlii de vară, desfășurată în vremuri tulburi, în schimbare, când acest sanctuar al suferinței și rezistenței de la Sighet a împlinit 18 ani, vârsta majoratului, de eforturi susținute de reconstruire a memoriei. Lucrările cursurilor de vară s-au desfășurat într-o atmosferă regală, fiind invitați să susțină expuneri, urmate de dezbateri, nume de prestigiu ale istoriei și rezistenței comuniste din țară, dar și de peste hotare. A urmat o masă rotundă cu tema: „*Istoria ca legătură între trecut și viitor*” (*Sunt adolescenții de azi responsabili pentru istoria de mâine?*), subliniindu-se faptul că fără două lucruri oamenii nu pot trăi: *aerul și istoria*, cum spunea Lucian Blaga. S-a evidențiat faptul că prin *muza Clío a istoriei*, ne definim relațiile noastre în lume. S-au adus critici noilor manuale care prezintă o istorie integrată în care dispar reperele naționale. Din eseurile trimise de elevi la Școala de vară de la Sighet, a reieșit un anumit pesimism în rândul acestora. Se pierde speranța în zilele noastre, datorată unor factori perturbatori. S-a desprins faptul că educația tinerilor depinde de trei factori P: părinți, pedagogi și presă. Tineretul de azi este într-o criză de ideal: dacă generația pașoptistă a făcut unirea cea mică și independența, cea a primului război mondial România întregită, cea interbelică a cunoscut avatarurile celei de-a doua conflagrații, astăzi tinerii sunt debusolați și lipsiți de perspectivă, într-o democrație beteagă, dominată de o societate a imposturii. Istoria ne învață să ne asumăm greșelile trecutului. Nu prea se învață însă din lecțiile acesteia. În Republica Moldova, totuși, tinerii, s-au opus înlocuirii Istoriei Românilor cu Istoria Moldovei, arăta în intervenția ei, profesoara Mariana Țăranu de la Universitatea din Chișinău. Ca să fii român trebuie să lupti mereu, sublinia o studentă din Basarabia. De aceea, tinerii din cele două țări, de o parte și de alta a Prutului, se duc în alte state, atrași de locuri de muncă mai

bine remunerate.

În a doua zi a conferențiat scriitorul german, de origine română, Hans Bergel, pe tema *Rezistență și literatură*. Acesta în 1959 s-a ridicat împotriva regimului comunist și a fost arestat de Securitate, fiind eliberat în 1964. A publicat peste 40 de cărți și este partizanul societății libere, ridicându-se împotriva dictaturii. Trăia în Sibiu când a fost exmatriculat din liceul german, opunându-se dictaturii hitleriste, apoi celei comuniste, asistând la 19 ani la pătrunderea Armatei Roșii în țară. Este fascinat de tema libertății, scriind și o nuvelă pe această temă, *Prințul și bardul*, cu accente antitotalitare. A subliniat faptul că, paradoxal, anii cei mai fericiți ai vieții sale au fost cei din comunism pentru că își știa dușmanul, dar în libertate nu îi poate cunoaște pe toți. Fînd sportiv, pasionat de schi, a avut strânse legături cu partizanii din munții Cindrel în anii 1944-1946, cărora le-a adus materiale conspirative. Aceștia erau sprijiniți și de țărani din zonă. În acei ani a cunoscut caractere puternice și speranțele se legau de lozinca magică din epocă „Vin americanii”, însuși regele Mihai spunea că „de Paștele viitor vă vom elibera”.

O altă intervenție memorabilă a fost a academicianului Al. Zub cu tema: „*Istorici români în închisorile comuniste*”. Cunoscutul savant este un invitat constant al Școlii de vară, el însuși deținut politic, și în expozeul său a subliniat faptul că întotdeauna istoricii au privit spre trecut și viitor, iar unii dintre ei au sfârșit tragic, amintind de Gh. Brătianu, Iorga sau Miron Costin. Unii istorici ne-au lăsat amintiri directe despre recluziunile comuniste, precum Vladimir Dumitrescu, C. C. Giurescu, Paul Mihail. Cele mai cunoscute dintre ele sunt cele ale lui C.C. Giurescu, *Cinci ani și două luni în închisorile comuniste*. Ulterior, unii istoricii au fost recuperați de regimul comunist, scriind lucrări remarcabile și după 1947. Lucrările au continuat cu expunerea, însoțită de imagini video, a fostului ministru al construcțiilor industriale din timpul Convenției Democratice, Nicolae Noica, despre „*Așezămintele Ionel I.C. Brătianu*”. Ele au fost întemeiate de soția sa, Eliza Brătianu, la un an de la moartea marelui om politic, în 1928, iar clădirea a fost realizată de cunoscutul arhitect, P.P. Antonescu. Această instituție, aflată lângă Biserica Amzei din București, păstrează documente inestimabile ale ctitorului României moderne, aflându-se azi într-un avansat proces de degradare. Fostul ministru Noica este unul din autorii proiectului Catedralei Mântuirii Neamului și este nepotul filosofului Constantin Noica, arestat și urmărit în regimul comunist.

După amiază, St. Courtois, de 13 ani rector al Școlii de vară, a susținut interesanta comunicare *Lagăre de concentrare, lagăre de exterminare-un fenomen al secolului XX*. Autorul semnalează faptul inedit că lagărele au apărut pentru prima dată în 1890 în Cuba, pentru a înfrânge revoltele cubanezilor împotriva spaniolilor și apoi în Africa de Sud, când burii erau închiși de britanici. Dar una din marile invenții ale secolului XX a fost sârma ghimpată și în Europa primele lagăre de concentrare apar în URSS, puterea bolșevică promovând „teroarea roșie”, prin CEKA, NKVD sau KGB. După 1919 s-au pus bazele regimului concentraționar care s-a extins în lume. Din gulag se ieșea de obicei cu picioarele înainte. „Ciuma roșie” s-ar fi întins până la Paris după 1945, dacă nu era prezența americană în Europa și nu ar fi fost bomba atomică. În continuarea aceleiași teme a urmat intervenția istoricului Bernard Bruneteau despre *Definiția conceptului de genocid* de la Universitatea din Grenoble (Franța). Acesta consideră că genocidul este crima crimelor în dreptul internațional asupra unui grup etnic și a apărut în secolul XIX, extinzându-se în veacul următor, iar deportarea devine o purificare etnică, în timp ce politica este considerată o armă preventivă în relațiile internaționale. A dat exemple de genocid pe lângă cel asupra evreilor, dar și cel asupra armenilor, a romilor și mai recent cel împotriva minorității tutsi din Rwanda.

A treia zi a lucrărilor a fost dedicată în exclusivitate *Deportărilor din Basarabia* cu istorici de renume din *Republica Moldova* care vin de aproape 18 ani la Sighet. În expunerea profesoarei Mariana Țăranu intitulată „*Politica sovietică de depopulare a Moldovei de la Est de Prut în timpul primei ocupații sovietice (1940-1941)*” se

subliniază haosul produs în Basarabia când se începe teroarea și deportarea tinerilor din regiune la munci în Federația Rusă. Ei erau selectați din familiile vulnerabile, cu dosare penale, trecându-se la arestarea intelectualilor, a primarilor, a preoților, a celor suspecti noului regim, iar țărani care nu-și achitau impozitele erau forțați să o facă sau erau arestați. O particularitate a deportărilor din anii 1940-1941 era aceea că soțul era despărțit de soție și copii. Bărbații erau îmbarcați în vagoanele de vite pe care era scris „Plecați de bunăvoie”. Ei erau judecați conform Codului Penal al URSS și după moartea lui Stalin unii reușesc să revină la locurile de baștină. În intervenția cercetătoarei Elena Siupiur de la Institutul de Studii Sud-Est Europene din București, s-a evidențiat faptul că ocuparea Basarabiei și Nordului Bucovinei de URSS nu a fost sancționată de nici un tratat internațional, iar deportările a circa 350.000 de oameni nu s-au adus conștiinței lumii europene dintr-o pudoare politică, iar pactul Ribentrop-Molotov este criminal, fiind opera regimurilor totalitare. Deportările din Basarabia și Bucovina s-au făcut treptat, mai întâi au fost arestați bărbații și apoi femeile. Se conchide că în mentalul colectiv s-a instalat teroarea și dispare valoarea umană, populația din regiune fiind înfricoșată.

Istoricul basarabean, Ion Varta, în expunerea despre *Deportările în masă din RSS Moldovenească din 1941 și 1949*, relevă rolul nefast jucat de *Troika politică*, formată din primul secretar de partid, șeful NKVD și procurorul Republicii care au arestat peste 1,5 milioane de persoane. În timpul Marii Terori a lui Stalin din RSS Moldova (autonomă), rata morții în 15 luni a crescut de 50 de ori, iar foamea fost cumplită în zonă, cu unele acte de canibalism. Este de remarcat că deportările din Basarabia au început încă din primele decenii ale secolului XIX, continuându-se până în 1914, iar calvarul românilor din timpul celor două veacuri de ocupație a Basarabiei este în mare măsură necunoscut, datorită necercetării documentelor secretizate și azi. Deportările din zonă se făceau prin centrele de triere existente la Chișinău, Bălți și Cernăuți. Exterminările au început mai întâi cu elitele: intelectualii, preoții, militarii etc. Când o națiune și-a pierdut elitele, și-a pierdut și sufletul. Țăranilor din Basarabia nu li s-au dat buletine, nu puteau ieși din sat, iar orășenii foarte greu. În timpul regimului totalitar și la București problema Basarabiei era tabu, cu excepția unei vizite a lui N. Ceaușescu la Chișinău în 1975, când dictatorul a ridicat unele probleme ale românilor din zonă liderului Brejnev, la care acesta a replicat că nu se vorbește românește în Basarabia. Istoricul Varta insistă în cuvântul său asupra incidentelor de la Fântâna Albă din 1941 și pe deportările de la Vorkuta. Este o mare diferență între genocidul de rasă asupra evreilor, promovat de Germania și genocidul de clasă, promovat de URSS, iar războiul de la Tiraspol din 1992 este un fel de război de independență al românilor basarabeni.

Jurnalista Gh. Mârzenco de la Chișinău în expozeul său video despre dosarele secrete ale KGB-NKVD conchide că foamea din Basarabia din 1946 cu cele 58 de cazuri de canibalism, a fost o etapă a gulagului românesc plătit cu 200.000 de morți, iar Siberia abatorul morții. În timpul deportărilor trebuia să se arate că acolo se muncește cel mai mult și cel mai bine, indiferent în ce condiții. S-a dovedit, însă că sub aspectul productivității, gulagurile n-au fost eficiente, cum sublinia și St. Courtois. Au fost prezentate și fotografii cu tema „Deportați pe vecie” și este cumplit să vezi cum un OM lovește alt OM. Cei veniți acasă după 1957 au fost totalmente marginalizați.

Seara s-a încheiat cu o masă rotundă pe tema *Artă și societate* susținută de soții Lia și Dan Perjovschi, cunoscuți artiști din București. Ei au obținut aplauze furtunoase din partea tinerilor pentru prezentarea proiectelor lor profesionale și artistice, pentru originalitatea discursului lor care era unul preponderent din imagini, dar și pentru că erau firești, spontani, apropiați de elevi și le-au dezlegat tinerilor „câteva cuvinte cheie pentru o gândire critică”. Le-au arătat acestora că atunci când ești pasionat, ai idei, creativitate și energie, ești organizat și generos și ai un pic de noroc, poți învinge obstacolele insurmontabile, poți influența lumea în care trăiești, te poți îmbogăți interior, dând sens lucrurilor pentru

care te zbați, iar Memorialul de la Sighet este o doavadă în această direcție.

Apatra zi, de ziua Franței, se începe cu intonarea Marseillezei, imnul național al Hexagonului, ceea ce îl emoționează pe dl. Courtois și este dedicată aproape în totalitate *Deportărilor din Bărăgan* cunoscute și sub numele de *Rusaliile Negre*. Cumplita noapte de Rusalii din iunie 1951 a fost un *act terorist de stat*, pentru că era o acțiune de o amploare neobișnuită, unică în lagărul sovietic, cu peste 40.000 de victime din județele Mehedinți, Caraș-Severin și Timiș, realizată cu o forță armată de cca 20.000 de ostași și ofițeri comandanți, la care se adaugă un număr apreciabil de activiști de partid. Pregătirea acțiunii a fost făcută în taină, confidențial, în secret pe baza hotărârilor luate la cel mai înalt nivel politic. Bilanțul Deportării în Bărăgan a fost tragic: 1731 de morți, din care 175 de copii... Această cumplită noapte din 18/19 iunie 1951, de Rusalii, a făcut ca mii de locuitori din Banat să fie aduși în câmpia stearpă a Bărăganului, să fie dezrădăcinați și timorați. Lupta cu comuniștii a distrus vieți, destine, rădăcini. Însă nu s-au lasat înfrânți. Au fost mereu învinși și învingători, sacrificiul lor hrănind istoria. La Școala de vară, așa cum am mai menționat, s-a deschis și o expoziție cu aceeași temă, realizată de Centrul Internațional de Studii asupra Comunismului. Expoziția evocă soarta celor 44.000 de oameni din Banat și Mehedinți, unii având peste 90 de ani, iar alții fiind copii născuți de 2-3 zile – care au fost deportați și lăsați sub cerul liber în câmpia Bărăganului pentru simplul motiv că locuiau în zona de frontieră cu Iugoslavia lui Tito, emancipată de sub tutela URSS. Dedicată comemorării a 60 de ani de la deportările în Bărăgan, expoziția a fost găzduită la Timișoara de Biblioteca Centrală Universitară „Eugen Todoran” la începutul lunii mai, în prezența unora dintre foștii deportați. S-a observat cu acel prilej cum unii supraviețuitori priveau fotografiile cu stupoare, unii cu lacrimi în ochi, alții cu bucuria de a-și recunoaște chipul de altădată, pe al lor și pe cel al părinților lor, al rudelor, al vecinilor cu care au împărțit cei cinci ani de domiciliu obligatoriu și de chinuri. Se revedeau în poze, la culesul bumbacului, la construitul caselor din chirpici, la moartea unui vecin, la primul Crăciun în Bărăgan, elevi într-o sală de clasă din „satul nou” pe pereții căreia tronau portretele celor responsabili de aducerea lor forțată acolo - Dej, Ana Pauker, Vasile Luca etc. Supraviețuitorii explicau, povesteau celor mai tineri, căutau pe impresionanta listă a copiilor morți în deportare numele vreunui frate, al vreunei surori. Comunitatea lor de memorie îi adopta pe cei neștiutori din jur, îi integra, creând solidarități noi.

Investigații serioase pe această temă a realizat și profesorul hușean Vasile Calestru, el însuși, copil fiind, a cunoscut avaturile acestei deportări, relatate în cartea sa, *Martiraj în Bărăgan-Lătești*. La Lătești au avut domiciliu forțat Maria Antonescu, soția mareșalului, Paul Goma, Adrian Marino, Paul Surdulescu, Nicolae Balotă, familia Vulcănescu, Iancu Flondor etc. În această localitate au fost două etape a deportărilor: prima, 1951-1954 și a doua, între 1955-1961. Deportajii nu au fost asimilați ca parte a comunității unde au fost dislocați. Aspecte ale suferinței în timpul regimului comunist din Bărăgan sunt evocate și în *Memorialul Durerii* al lui Lucia Hossu Longin

Prima intervenție pe această temă a aparținut doamnei prof. univ. dr. Smaranda Vultur de la Universitatea de Vest din Timișoara și colaborator al *Raportului Final* asupra dictaturii comuniste, redactat de o comisie prezidențială condusă de Vladimir Tismăneanu. Dânsa a prezentat comunicarea intitulată *Deportarea între mărturie și document*. Se subliniază faptul, de neglijabil, că efortul istoricului este unul complementar prin istoria orală. De altminteri, autoarea ține un curs de *Antropologie a Memoriei* la universitatea timișoreană și opinează că este o mare diferență între cei care lucrează cu memoria și istoricii care au la dispoziție documentul. Noile cercetări de istorie, studiază aspecte mai puțin cercetate, o *istorie altfel*, cum ar fi: *Istoria fricii, a fericirii, a suferinței, a mentalităților* etc. Doamna profesoară a fost pasionată de istoria orală de 20 de ani și a publicat o carte de interviuri cu tema *O istorie trăită. O istorie mărturisită*, insistând pe memoria ca joc între uitare și acțiune. Insistă în prezent și pe o *Istorie socială* în care

se prezintă în ce măsură statutul etnic și profesional contribuie la prezentarea mai exactă a trecutului. Memoria există în măsura în care devine un punct comun și în acest sens, Sighetul este pragul de sus, iar interviul cel de jos. Trebuie să fie un echilibru între tragedia personală și cea colectivă, între memoria încremenită și discursul comemorativ, iar *Memorialul* de aici a reușit să realizeze un echilibru între mărturie și document, între imagini terifiante și numele lor. Se știe, că 40 de ani a fost o istorie tăcută și autoarea a lucrat la investigarea procesului de colectivizare, cât și la dislocările de populații din Banat care au fost făcute de Securitate, Miliție, Primărie, Armată, iar directivele au fost luate în Biroul CC al PCR, la nivelul cel mai înalt, fără să fie elaborată o lege în acest sens. Oamenii dislocați se plâng de condițiile grele, inumane, aruncați sub cerul liber, să creeze sate noi, să facă o casă, dispensar, școală etc. Sunt și fapte de solidaritate umană, iar în mentalul colectiv din zonă se spunea că au venit „deportații coreeni din Banat” (în această perioadă, pe plan internațional se desfășura războiul cehoslovac, 1950-1953, între cei din nord, sprijiniți de sovietici și cei din sud, sprijiniți de americani). Sistemul acesta al deportărilor luat după modelul sovietic a fost traumatizant, unii însă s-au adaptat condițiilor datorită suportului moral al familiei, al bisericii și copiii lor au ajuns intelectuali, în condiții dificile. Ei au fost aduși acolo ca titoiști reacționari, moșieri, chiburi sau că au fost născuți în străinătate. Prin proporțiile dislocării, de peste 40.000 de oameni în aceeași noapte se poate vorbi de deportare și nu dislocare, când aceștia au pierdut aproape totul, nu și încrederea, conchide doamna profesoară, în încheierea expozeului.

O altă expunere pe aceeași temă a aparținut conf. dr. Viorel Marineasa cu titlul „*Bărăgan-spațiu pierdut, timp regăsit*” care a subliniat calvarul nefast al deportajilor ce erau aruncați în vagoanele de vite, de regulă, câte două familii și duși în câmp liber, unii pe motive aproape incredibile că aveau un aparat de radio cu lămpi sau darac. Deportajii au întemeiat sate noi în Bărăgan ca Măzăreni (de la cultivarea mazării), Răchitoasa, Bumbăcari (de la cultivarea bumbacului), Salcia etc. Erau deportați acolo șvabi, români, sârbi, aromâni, germani etc. După 1989 s-a înființat și Federația românilor deportați din Banat. Oamenii care sabotau și nu îndeplineau cotele obligatorii erau numiți *reacționari*. Deportajii lucrau la Gostat de dimineața până seara și apoi la casele lor făcute din chirpici, un fel de colibe, fără sprijin material de la stat. Unii au crezut că vor sta în Bărăgan 3-4 zile, dar nu a fost așa și au rămas cinci ani. Cei dislocați în zonă nu au avut șansa opțiunii pentru că li s-a impus domiciliu obligatoriu (D.O). În acest spațiu au fost sinucideri, înmormântări, tragedii, dar și nunți sau serbări și baluri, viața mergând înainte. Deși deportajii din Bărăgan au fost nevoiți să se obișnuiască cu o viață improvizată, statul după eliberare nu i-a ajutat cu nimic și au lut-o de la zero pentru că locuințele lor fuseseră luate de profitorii zilei. Multe dintre casele lor deveniseră sediul G.A.C. (Gospodării colective). Au fost deportați și unii aromâni (macedoromâni) din Banat, considerați oameni dârzi, cu simpatii legionare, așa numiți „codreniști”. După unii istorici ei au fost aduși aici la presiunea guvernului Groza, chiar a lui Florica Bagdasar, prima femeie ministru din istoria României, al sănătății, soția lui Dumitru Bagdasar, originar de pe meleagurile vasluiene, de la Roșiești.

Ultima intervenție pe această temă din acea zi a fost a lui Miodrag Milin din Timișoara: *Bărăganul și sârbii: premisele, deportarea, consecințele*. Se poate face o legătură între deportările din Basarabia în anii 1941, 1946, 1949 și cele din Bărăgan din 1951. Totuși, situația din Bărăgan nu a fost atât de aspră ca în Basarabia, dându-se posibilitatea să vină cu întreaga familie. Ideea era una sovietică, dar aplicarea era românească. Sârbii și titoiștii au fost dislocați pentru că după prăbușirea Frontului Iași-Chișinău, unii sârbi prezenți în armată română s-au refugiat în Serbia și au luptat în armata lui Tito. După rezistența din Croația, aproximativ 1.000 dintre ei se întorc în Banat și devin militanți antifasciști, unii chiar anticomuniști, după ruptura dintre Stalin și Tito, survenită în 1947, când minoritatea sârbă este urmărită de Securitate și intră în malaxorul luptei de clasă, iar Banatul în zona Cortinei de Fier. În

iuin 1948 se pun bazele titoismului, deși, paradoxal, Tito nu era sârb, ci croat și croații erau împotriva comunismului. În Bărăgan au fost aduși aproximativ 2.300 de sârbi, pentru vini „reale” sau „imaginare”. Destinul lor a fost același cu ceilalți deportați, dar după moartea lui Stalin, în 1953, a intervenit un oarecare dezgheț, între Hrușciiov și Tito iar lor li s-a dat drumul mai devreme. Este un fel de *Bărăgan după Bărăgan*, ca la N. Iorga, Bizanț după Bizanț. Arestările se făceau cu mașina neagră de către Securitate, deportaților li se puneau ochelarii negri, apoi erau anchetați. O parte dintre minoritari devin însă profitorii noului regim, participând la construirea socialismului și la promovarea limbii de lemn în noua literatură sârbă de sorginte comunistă. Pe tema deportărilor se înscrie și interesanta comunicare a prof. univ. Doru Radosav, întemietorul Institutului de istorie orală din Cluj-Napoca, despre *Deportarea șvabilor sătmăreni: schiță de istorie orală*, familia sa și el personal, cunoscând de mic avaturile Bărăganului. Se insistă pe faptul că istoria orală completează documentetele de arhivă, iar adevărul e construit din diverse surse, subliniindu-se faptul că memoria singură poate fi o formă de justiție... În concluzie, populația germană din Banat și din alte zone ale Transilvaniei s-a redus tot mai mult după deportările din Banat. Mulți etnici germani și români au murit la trecerea Dunării spre lumea liberă, chiar mai mulți decât la escaladarea zidului Berlinului.

După amiază, lucrările au fost deschise de comunicarea lui Aleksander Hall (Varșovia) despre „*Rolul Bisericii Catolice împotriva comunismului din Polonia*”, relevându-se rolul acestui stat în dărâmarea „ciumei roșii”, țară ce a dispărut de pe harta lumii timp de 123 de ani, în epoca modernă, fiind înghițită de țările vecine: Rusia, Austria și Prusia. După al doilea război mondial, prin voința lui Stalin a fost strămutată granița din Est spre Vest și populația este peste 95 % catolică, iar conflictul între Biserică și stat se acutizează, devenind deschis. În această țară, Biserica catolică a avut un rol important în stat, având dreptul de înființarea societății, de a se preda religia în școli până la sfârșitul anilor 40 ai secolului trecut, după care treptat este marginalizată, păstrându-și, totuși, autonomia. După 1978 Biserica are un apărător de mare prestanță în persoana Papei Ioan Paul al-II-lea care contribuie la întărirea solidarității la nivel național și la dărâmarea comunismului în Europa, alături de Gorbaciov și Ronald Reagan. De altminteri, represiunile asupra preoților au fost mai mult psihice și fizice, dar nu și asupra episcopilor, fiind mai reduse, totuși, decât în alte state comuniste.

A doua intervenție a aparținut cunoscutului jurnalist Vartan Arachelian de la TVR, realizator al celebrei emisiuni „Cuvântul care zidește”, despre *Bolșevizarea comunității armene imediat după ocuparea României*. Renumitul ziarist a făcut un scurt istoric al comunității armene în România, ca fiind cea mai veche comunitate din țară, iar N. Iorga spunea că armenii sunt premergători întemeierii statelor feudale românești. E vorba de o istorie de o mie de ani, armenii dând mari personalități în cultura română, precum: Gh. Asachi, Virgil Madgearu, Garabet Ibrăileanu, Ana Aslan etc. În timpul primului război mondial a avut loc genocidul armean făcut de Imperiul Otoman, primul de o asemenea amploare din istoria contemporană. După război se pot spune multe despre bolșevizarea armenilor, dar dacă nu avea loc nu se putea vorbi azi despre Republica Armeană. Biserica armenescă a funcționat în timpul comunismului, în centrul Capitalei, concluzionează în expozeul său, V. Arachelian.

În a cincea zi, de vineri, lucrările se deschid de Doru Mărieș, prin discursul *Despre dosarele Revoluției din 1989*. Până în 2004 - 2005, dosarele revoluției au primit NUP (de neurmărire penală) și ele sunt blocate în prezent de Curtea Constituțională. Doru Mărieș acuză justiția de tăgădnare a lor, recurgând și la greva foamei. S-a adresat la CEDO, obținându-se oprirea prescrierii dosarelor pentru a doua oară.

O comunicare interesantă în după amiaza zilei, a fost a prof. univ. dr. Dumitru Șandru din Iași, specialist recunoscut în probleme agrare și demografice. Domnia sa a insistat pe urmărirea basarabenilor și nord bucovinenilor din România și transferarea lor în URSS, guvernul sovietic dorind să-i recupereze pe aceștia.

Problema repatrierii lor este complexă și mulți basarabeni refugiați în România nu au vrut să plece, fiind protejați de localnici. În anii 1945-1946, rutenii din Maramureș au vrut să alipească această zonă la Ucraina și era foarte aproape să izbucnească un război interetic, curmat prin venirea dr. Petru Groza în zonă. În concluzie, refugiații basarabeni nu s-au reîntors în URSS pentru că s-au simțit ca acasă și cunoșteau legislația românească, nefiind atrași de „raiul sovietic”.

În a șasea zi, comunicările de dimineață au avut în vedere aspecte ale regimului comunist în RDG, insistându-se pe faptul că acesta a avut două perioade distincte: în prima etapă până în 1964 a fost un regim carceral, după aceea sistemul se baza pe teroarea psihică. În RDG se murea cu 6 ani mai devreme decât în RFG. După 1990 documentele STASI au fost deschise.

Cursurile au continuat cu intervenția cercetătorului Dragoș Petrescu, președinte al CNSAS, despre *Comunismul românesc: lustraj, reconciliere, memorie*, subliniind necesitatea reformării sistemului juridic într-un stat de drept. Încă de la început Legea Ticu-Dumitrescu a fost ciuită, iar CNSAS era o instituție fără dosare cu două clădiri una în București și alta la Popești-Leordeni unde este arhiva. Reconcilierea din societatea de azi este un proces dificil pentru că revoluția la noi a fost violentă și trebuie să se bazeze pe valorile justiției, ale iertării și împăcării. La început procesul de condamnare al comunismului a mers greoi și s-a accelerat după 2006 când s-a prezentat Raportul final al lui Vladimir Tismăneanu. În zilele noastre este necesar să ne cunoaștem trecutul și să construim viitorul prin manuale de istorie atractive, concepute pe criteriul cronologic în care să se insiste pe reperele și personalitățile neamului, pe spiritul identitar, iar istoria să nu fie văzută numai în alb și negru, ci și în gri.

După amiază, lucrările au fost dedicate în mare parte profesorului Nicolae Mărgineanu, strălucit profesor de psihologie la Universitatea Clujeană cu studii în SUA. Este denunțat de un coleg și anchetat de Securitate, fiind condamnat la 25 de ani de închisoare și degradare civică. A trecut pe la Aiud, Gherla, Jilava Pitești. După eliberarea din 1964 nu mai este încadrat în învățământul superior și a lucrat ca documentarist la Biblioteca Centrală Universitară din Cluj. După 1990 se publică memoriile sale intitulate „*Amfiteatre și închisori*” după care s-a turnat un celebru film de către fiul savantului, cunoscutul regizor Nicolae Mărgineanu, cu vocea soției sale, renumita actriță Maria Ploae. Cartea și filmul se bazează pe câteva valori în situații limită: adevărul, frumosul și credința. Savantul în cărțile sale a amintit foarte puțin despre anii de închisoare pentru că ținea foarte mult la neamul acesta și nu dorea să se amintească despre o latură urâtă a poporului român. În continuarea acestei problematice, cercetătorul Silviu Moldovan de la CNSAS a prezentat comunicarea *Profesorul George Manu și procesul „marii finanțe”*. Acesta a fost un mare fizician și în închisoare a inventat un nou mod de comunicare, un fel de alfabet morse pe un fir de ață. Era nepotul fostului prim-ministru de la sfârșitul secolului al XIX-lea, Gheorghe Manu, în timpul căruia s-a trecut la electrificarea Capitalei și la construirea podului de la Cernavodă de ing. Anghel Saligny. A murit în 1961.

A șaptea zi s-a încheiat cu un tradițional foc de tabără, pe malul lzei la marginea orașului Sighetu-Marmației, unde tinerii și profesorii au legat prietenii sau au depănat amintiri.

A opta zi, de duminică, dimineața, a fost acordată unei binevenite excursii în zona etnografică și de mare spiritualitate a Țării Maramureșului, la Fedești și Călinești, unde am admirat renumitele porți și biserici maramureșene ce fac legătura între cer și pământ. La întoarcere în oraș, am vizitat *Casa memorială Elie Wiesel*, laureat al premiului Nobel pentru pace și cimitirul săracilor de la Sighetu Marmației. Punctul culminant al excursiei l-a constituit vizitarea cimitirului vesel de la Săpânța, celebru în lume, și biserica din lemn cu cea mai înaltă turlă de la Săpânța din Perii Maramureșului.

După amiază a avut loc închiderea oficială a cursurilor și Festivitatea de premiere a elevilor care s-au remarcat la testul de cunoștințe cu 15 întrebări pe teme de Istoria Comunismului. Eleva

Elda Ghilași de la Colegiul Național „Gh. Roșca Codreanu” din Bârlad a fost printre premianți pentru răspunsurile elaborate și apreciate de juriu: „când îți amintești de cei uitați, te apropii de Dumnezeu care nu uită pe nimeni”, conchide eleva din județul Vaslui. Seara s-a încheiat într-o atmosferă de reculegere cu o mare încărcătură spirituală datorită recitalului extraordinar de poezie susținut de renumita actriță Maria Ploae, în holul Memorialului, intitulat sugestiv, *Poezia după gratii*, cu versuri ale poezilor Vasile Voiculescu, Vasile Militaru, Radu Gyr etc.

Așadar, după o săptămână de cursuri și expuneri de formare, despre care ne vom aduce aminte mereu, tinerii împreună cu profesorii lor, s-au întors acasă, desigur, mai bogați sufletește,

întrucât această Școală de vară ne-a împlinit sub aspect cultural și spiritual. Înțelegem mai bine istoria comunismului în general, a Europei și a lumii. Este un spațiu al schimburilor culturale, spirituale și comerciale, de convergență a marilor confesiuni, într-o epocă a globalizării. Și astăzi zona este departe de a fi găsit acea dimensiune de pașnică și senină înțelegere, dar legătura dintre cultură și spirit, dintre identitatea românească și deschiderea spre universalitate, ne face să fim mai optimiști, înțelepți și generoși, într-o lume agitată, în criză, anapoda, în schimbare, în care sunt pervertite valorile moral-civice, creștine, credința, nădejdea și iubirea. De aceea, aceste cursuri, cu alese trăiri spirituale, constituie o experiență deosebită care ne va urmări toată viața.

23 august 1944 – compromisul salvator

- urmare din pagina 1 -

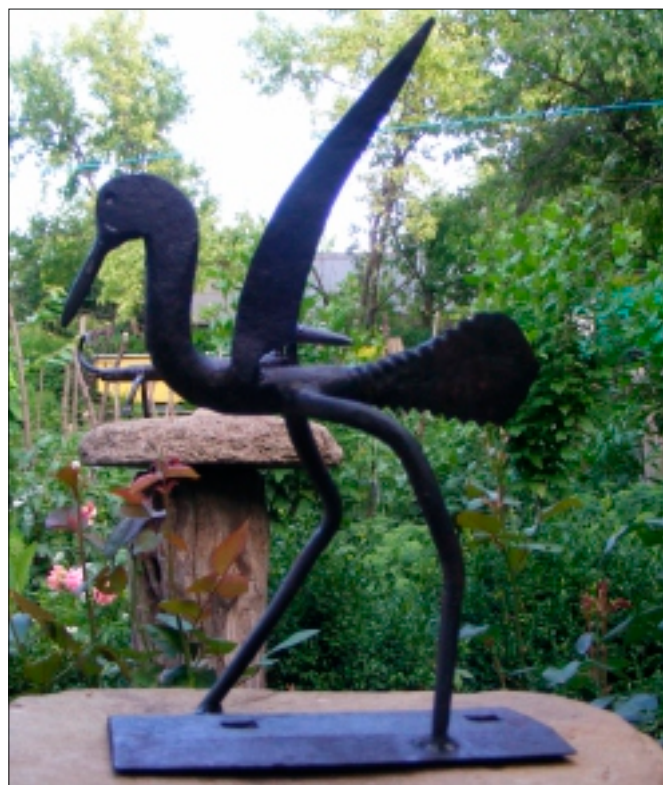
Aceștia, pe de o parte ar fi zădărnicit speranțele cercurilor românești care își imaginau încă o generoasă ofertă anglo-americană, pe de alta ar fi fost dispuși la o înțelegere cu Antonescu, având în vedere capacitățile militare ale acestuia. Într-o anumită fază mareșalul ar fi fost dispus să întoarcă armele cu respectarea a trei condiții: Basarabia și Bucovina să rămână în componența României, regimul politic să nu fie schimbat, trupele sovietice să treacă pe teritoriul nostru numai printr-un anumit culoar bine delimitat. De aici intrăm în domeniul incertitudinilor. Au transmis sovieticii o telegramă de acceptare a condițiilor lui Antonescu și aceasta ar fi fost ascunsă de Niculescu-Buzești, care răspundea de Comunicații? S-a răzgândit Antonescu atunci când Hitler l-a informat despre înțelegerea ticăloasă de la Ialta, privind împărțirea Europei între Uniunea Sovietică, Anglia și Statele Unite?

Spargerea frontului Iași-Chișinău din noaptea de 19-20 aprilie a grăbit evenimentele și a dus la acțiunea bine-cunoscută de la 23 august. În ansamblul acesteia, „cuiul lui Pepelea” rămânea, însă, partidul comunist din România. Total neînsemnat din punct de vedere politic (avea numai 860 de membri, 26% români, restul minoritari), era, însă, avanpostul Uniunii Sovietice, care nu aștepta vreo soluție fără punerea bieților comuniști români în prim plan. Dar între aceștia se întrevădeau, deja, două tendințe, care se vor statua mai târziu. Cei aflați în țară, Lucrețiu Pătrășcanu, cu domiciliul obligatoriu la Poiana Țapului, Gheorghiu-Dej, Ceaușescu, etc. în lagăr la Târgu-Jiu, erau dispuși la colaborare, chiar temporară, cu celelalte forțe politice, în condițiile în care legăturile cu stăpânii ruși erau întrerupte. Ceilalți, aflați la Moscova, în frunte cu Ana Pauker (fiica lui Rabinson, hahamul din Codăești), Vasile Luca (Laszlo Luka), Valter Roman (Neulander), total obedienți lui Stalin, urmăreau îndeplinirea vechiului deziderat sovietic, respectiv desființarea Statului Român. Încă din 1931, la Congresul al V-lea al Partidului Comunist din România (nu Român, ci din România, văzută doar ca o zonă geografică), s-a preconizat dreptul de autodeterminare al moldovenilor, ungarilor, germanilor, sârbilor, ucrainenilor, etc., cotorpiți, chipurile, de imperialiștii români, adică practic doreau desființarea noastră ca stat. Planul lui Stalin era bine pus la punct: Banatul la sârbi, Ardealul de Nord să rămână la unguri, Dobrogea la bulgari, iar Republica Sovietică Socialistă Moldova, până la Munții Carpați, Muntenia și sudul Ardealului ar fi format o altă Republică, primită cu drag în sânul U.R.S.S. Importanța cu totul aparte a actului de la 23 august 1944 consta tocmai în zădărnicierea acestui plan diabolic, în contextul dureros al jertfei marelui patriot care a fost mareșalul Antonescu și al acceptării nenorocirilor aduse de ocupația sovietică. Contrar celor afirmate de istoricii noștri oportuniști, rușii nu s-au bucurat de *Puch-ul* de la 23 august, sau de pretinsa scurtare a războiului cu 6 luni. Dacă Antonescu organiza rezistența pe F.N.G. (Linia de fortificație Focșani-Nămoloasa-Galați), apoi pe Ialomița, Argeș, Olt, Carpații Meridionali (cei Orientali fiind apărați de unguri), teritoriul național ar fi fost devastat și jefuit pe deplin, desființarea statului român, datorită acestor rezistențe, apărând ca justificată în ochii anglo-americanilor care ne

vânduseră, deja, la Ialta.

Când Gheorghiu-Dej a întâmpinat-o pe Ana Pauker la aeroport, în drumul său de la Moscova, aceasta l-a scuipat și l-a înjurat (se spune ca i-a tras și două palme), țipând „De ce ați făcut asta?”, referindu-se la acel 23 august (realizat împreună cu regele, liberalii, țărăniștii, social-democrații și militarii) care a justificat menținerea României ca stat. Desigur, visul sovietic și al comuniștilor moscoviți, așa-zisi români, a rămas un deziderat continuat peste ani: s-a introdus limba rusa din clasa a IV-a primară, toate manualele erau traduse din această limbă, liceul a devenit școală medie de 10 ani, cu note de la 1 la 5, și încheiat cu examenul de maturitate, teritoriul a fost împărțit în regiuni și raioane, a fost schimbată stema țării, uniforma armatei a devenit cea sovietică, cu bonetă și rubașcă, etc. Mai departe nu s-a putut, însă, merge, tendința națională a revenit chiar în condițiile comunismului, în mod evident după 1965. Probabil și pentru aceasta a fost asasinat Ceaușescu.

23 august 1944 ne-a menținut ca stat până acum, iar viitorul se anunță incert de când suntem asaltați cu binefacerile pe care ni le-ar aduce suveranitatea tot mai limitată.

Sculptură de Marin Rotaru.

Murgeni – Regal de Istorie!

Val ANDREESCU

Orașul Murgeni a organizat de curând o mare sărbătoare devenită tradițională, ediția a VII-a a „Zilelor culturale ale Murgenilor”. Nu este deloc ușor să realizezi manifestări culturale într-o vreme în care criza își face de cap din ce în ce mai mult! Primăria, primarul, consilierii și principalele instituții de cultură, Casa de cultură și Biblioteca, și-au unit eforturile și au contribuit la reușita sărbătorii lor.

Manifestările au debutat, în prima zi, cu o acțiune de excepție, un simpozion pe teme istorice denumit „Oameni și locuri”, organizat sub egida binecunoscutei instituții „Academia Elanul”, ai cărei membrii marcanți, dar și invitați de marcă au prezentat lucrări, studii și articole de certă valoare științifică.

Primarul orașului Murgeni, Jenică Panica, ne-a transmis de departe:

„Ne bucurăm că și în aceste zile de criză reușim să aducem un strop de bucurie în sufletele locuitorilor orașului Murgeni și cei ai comunelor arondate. Am reușit numai cu ajutorul unor sponsori inimoși, fără a afecta bugetul local, deja insuficient, să organizăm aceste manifestări cultural-artistice în care voia bună să se împletească fericit cu cântecul, jocul și cu știința Istoriei. Reușim să păstrăm tradiția și acesta-i mare lucru!”

Proaspătul viceprimar de Murgeni, un om care știe să facă și să organizeze, a deschis lucrările simpozionului:

„Bine ați venit la Murgeni! Vă transmit salutul d-lui primar, care lipsește dar asta nu ne împiedică să ne desfășurăm activitatea de astăzi. Eu sunt de câteva zile viceprimar, vă doresc succes în cadrul simpozionului, numai bine și sănătate multă!”, a afirmat Mihai Borș, viceprimarul orașului Murgeni.

Omul nr. 1 al acestor manifestări a fost directorul Casei de cultură din Murgeni, Valerică Axente, un cunosător al actului cultural și cu apreciate state de servicii pe tărâmul culturii.

„Bine ați venit la manifestarea aceasta! În cadrul „Zilelor culturale ale orașului Murgeni”, organizăm acest simpozion intitulat „Oameni și locuri” și vă mulțumim dumneavoastră pentru participarea la acest act de cultură și pentru că mereu ați fost alături de noi la astfel de manifestări. Vă propun să păstrăm un moment de reculegere în memoria marelui om de cultură, fost director al Muzeului Județean Vaslui, prof. Ioan Mancaș! Astăzi debutează această mare manifestare culturală-artistică denumită „Zilele culturale ale orașului Murgeni”, manifestare aflată la cea de-a VII-a ediție și care, an de an capătă o amploare tot mai mare, datorită ansamblurilor folclorice care ne vizitează, datorită oamenilor de cultură și artă cu care ne-am împrietenit în anii anteriori”, a afirmat V. Axente și care în finalul manifestării de la primăria Murgeni a mai spus: „Apreciez că simpozionul a fost o reușită datorită oamenilor, cercetătorilor care ne-au prezentat materiale deosebite din arhiva proprie sau din cea a instituției, foarte bine puse la punct, o documentație foarte bogată care ne-a îmbogățit cunoștințele despre așezarea noastră”.

Dintre cei 24 de invitați au mai absentat câțiva pentru că este luna... concediilor, dar cei prezenți au ridicat ștacheta acțiunii către cote rar atinse de manifestările de gen. Fiecare și-a adus importanta sa contribuție prin materialele prezentate și prin completările făcute pe marginea celor prezentate de către colegi.

Apreciatul înv. Marin Rotaru, președintele Academiei „Elanul” din Giurcani, a prezentat două materiale care sunt legate de Murgeni: O monografie antebelică și un studiu al neobositului cercetător Mircea Coloșenco, materiale care au adus date noi și au luminat adevăruri istorice mai puțin prezentate publicului.

Pentru cititorii noștri, președintele Asociației dar și al Academiei „Elanul”, principalul coordonator al simpozionului a afirmat:

„Astăzi, cu ocazia sărbătorii creștine „Schimbarea la față”, este toamnă cu zile călduroase, anotimpul care ne face mai puternici, ne-am adunat la Murgeni pentru a continua o tradiție de aproximativ 11 ani. Susținem aici un simpozion cu probleme din cele mai vechi timpuri până în zilele noastre, adică din cercetările noastre arheologice și din cele făcute împreună cu colaboratori de la muzeele din Bârlad și din Vaslui, încercăm să punem cap la cap și să le prezentăm publicului larg, ca să fie cunoscut și când reușim le publicăm și în revistele de specialitate, și niciodată nu uităm să le publicăm și în revista „Elanul. Se observă, din ce în ce mai mult, că din rândul cadrelor didactice, foarte mulți încearcă și intră să vadă ceea ce facem noi, să ne anunțe când află de acele descoperiri întâmplătoare, chiar din satele din jurul Bârladului, câțiva tineri mi-au spus că au aflat de la anumite persoane despre niște situri arheologice, iar noi, Academia Elanul încercăm, împreună cu cei de la muzeele din Vaslui și Bârlad să punem în evidență aceste situri. Sperăm să continuăm această muncă, o muncă frumoasă, o muncă interesantă prin care să ne aducem o contribuție pentru a nu rămâne necunoscute aceste descoperiri publicului de specialitate și chiar publicului larg”

Profesorul Teodor Hardon a prezentat un amplu și documentat material despre un studiu istoric în ceea ce privește antroponimul Cagu”

„Curiozitatea m-a făcut ca din multitudinea de patronime, hidronime și antroponime să caut despre antroponimul „Cagu”, un antroponim rar întâlnit și care s-ar întâlni în cadrul orașului Murgeni și jumătatea comunei Fălcui. Leagănul aceste familii Cagu este satul Schineni cu ramificații și în Huși (învățătorul Ion Cagu). Mi-am pus întrebarea de ce acest nume nu este unul comun printre antroponimele românești?” Și cercetătorul a trecut acest cuvânt prin toată istoria, de la Ștefan cel Mare și până în zilele noastre.

Un cercetător tenace și cu rezultate care marchează domeniul acesta nobil al Istoriei, este prof. dr. Cristian Onel, cel care a reușit și de această dată să se impună cu lucrări interesante și amplu documentate:

„Această intervenție a fost determinată de apariția recentă a unei cărți intitulate „Episcopul Antonovici – Depozitarul”, lucrare scoasă de către cunoscutul ziarist de la Iași, Ioan N. Oprea, care a mai descoperit în Arhivele statului din Iași, un manuscris aparținând fostului episcop Iacov Antonovici. Acest manuscris cuprinde două seturi de întrebări pe care episcopul Antonovici le-a trimis preoților din eparhia Huși, în anul 1902, unul era adresat preoților care trebuiau să se prezinte cu activitatea lor, cu eparhia lor, cu credincioșii, cu situația lor materială, cu ce fac preoții pentru bunăstarea bisericii, pentru situația materială a credincioșilor și un alt set de întrebări care se refereau strict la biserică, întrebări de genul: când a fost construită, starea construcției, etc.”

Și tot prof. dr. Onel ne-a răspuns la întrebare privind interesul actual al omului cu instrucție medie pentru Istorie. Un răspuns pertinent și avizat al unui om de știință mult apreciat:

„Dacă trecem de această primă impresie care apare în media românească, decadentă și indiferentă față de știință și artă, și săpăm mai adânc, ca în cazul unor colective de iubitori de istorie sau a unor astfel de acțiuni ca cea de astăzi, observăm că Istoria și-a păstrat și își va păstra atractivitatea. După cum se poate vedea și la acest simpozion, oameni care nu au legătură, vin din

diferite categorii sociale, de la profesori și până la oameni care desfășoară alte activități și par interesați de noutățile care apar. Nu numai aici, la Murgeni, dar și la Roșiești, Epureni, Frunțișeni etc., oamenii vin și sunt interesați de asemenea activități, și participarea lor, tineri și bătrâni, mă face să fiu optimist și cred că Istoria va avea un loc cât mai frumos și cât mai cuprinzător, după cum merită! În prezent, împreună cu dl. înv. Rotaru și cu dl. muzeograf Laurențiu Ursache lucrăm la un catalog al descoperirilor noastre și cu aceasta adăugăm o mică părțică la contribuția cercetătorilor. Cu această ocazie dorim să prezentăm și o listă cu materialele noastre istorice aflate în muzeele din Vaslui și Bârlad”, a afirmat prof. dr. Cristian Onel.

Cu oarece întârziere obiectivă a sosit prof. Mircea Oancă, tânăr muzeograf din Bârlad, un om care se remarcă din ce în ce mai mult în domeniul reconstrucțiilor din diversele etape istorice. Așteptarea s-a meritat pentru că filmul de cca. 10 minute a fost unul cu totul și cu totul deosebit, o realizare computerizată în variantă tridimensională a unei case de acum 5 milenii, cu tot ce

cuprinde ea, cu zeei antropomorfi și zoomorfi, cu obiecte uzuale dar și cu obiecte de cult. Un material care ar trebui să ajungă cât mai repede la cunoștința publicului larg și care nu ar trebui să lipsească din școala românească. Și cercetătorul nu se oprește aici!

„Am venit aici cu o prezentare a unei locuințe reconstituite în plan tridimensional, o locuință cu tot inventarul, cu toate piesele, o locuință datată 5000-4500 î. h., de la Trestiana. Reconstituirea este parte a unui proiect mai mare, de o mai mare întindere, pentru viitoarea expoziție permanentă a Muzeului din Bârlad, acolo unde vreau ca pentru fiecare epocă să fie o reprezentare de locuințe tridimensionale, pentru ca publicul bârlădean să înțeleagă cât mai bine Istoria acestor locuri”, a precizat muzeograful M. Oancă.

A urmat un moment important al simpozionului, acela în care prof. Marin Rotaru a prezentat noul număr, 112, al apreciatei reviste „Elanul”, număr bine reprezentat de materiale de cercetare științifică în care săpăturile arheologice ocupă un bine-meritat loc de top.

Amintire cu antene-n vis

Valeriu NEȘTIAN

Zisesem cândva: „Ne vom întoarce într-o zi,/ ne vom întoarce neapărat!/ Vor fi apusuri aurii/ cum au mai fost când am plecat./ Ne vom întoarce neapărat/ cum apele se-ntorc din nori/ sau cum se-ntoarce tremurat/ pierdutul cântec pe viori./ Ne vom întoarce într-o zi.../ Si cei de azi cu pașii grei/ nu ne-or vedea, nu ne-or simți/ cum vom pătrunde-ncet în ei”.

Întrebat-am pe-atunci și vântul, zburătorul: „suntem cu dor doriți?” Răspuns-a el încă turburat: „când va cădea marele întuneric, da!”

Și...ne-am întors. Sub zodia libertății. Cu ideal ciopârțit, da nu învinși... Căci, aici și acum, îi simțim alătura pe cei care numai sunt. Și-i rugăm frumos să ne ierte că ne-am încăpățânat de a nu-i însoți la întâlnirea de la Judecata particulară a Cerului: mai avem de încheiat niște conturi e pământ în istoria recentă a românilor... Da, îi vom ajunge curând...

Am făcut parte dintr-o generație „visătoare”, nefericită, în răspăr cu mersul curent al timpului. În paralel, ne-am format, anevoie, un stil de viață bazat pe muncă, credință, sacrificii, pe primatul spiritului (în fața jegului agresiv materialist) și-al românismului.

Cui din nonagenarul liceu îi datorăm lecții splendide în acest sens.

Unul este părintele prof. dr. (fost director) Mihai Bejenaru. Hulit și persecutat, el reprezenta, în școală, în oraș, anii 1945-1947, o culme a conștiinței și acțiunii naționalist-creștine. În cerc restrâns de elev: regretatul părinte **formator** de suflete și caractere spunea mereu și mereu: „Iisus a zis: „Îndrăzniți. Eu am biruit lumea”. Și adnota: asaltul fioros al liftelor păgâne din jur va fi răpus, până la urmă. Fără săbii. Cu armele duhului și ale culturii! Prin iubire lucrătoare, adevăr, dreptate. „Nu uitați niciodată că și absolvenții de la „Cuza-Vodă” ne-au dat Unirea cea Mare, după ce izgoniseră soldați rusnaci bolșevizați la Socola și mulți copii spirituali ai acestei școli i-au bătut pe antihriști, de la Prut până-n stepele Calmuce și Stalingrad...”

Cum vorbea părintele Bejenaru? La catedră ca de la amvon. Vorbea tăios, de pe poziția de tărie și demnitate. Cu atâta fălnicie și aplomb cât e nevoie pentru a dovedi că nu îngâna vorbe un

oarecare clănțau sau belfer de duzină, un scribălău, ori aflător în treabă în treabă politicastru. A-l fi ascultat odinioară e o desfătare a minții și cugetului, greu de uitat...

Ca dintr-un univers ireal al visului mi se desprinde apoi figura admiratei (de noi) profesoare de franceză **Elena Ungureanu**. O intelectuală vertebrată cu deschidere culturală europeană, care, bănuind ea ceva-ceva, se apropiase în taină grupului nostru. Mergând curajos pe o linie melodică cu câțiva bemoli la cheie, dând model pe Ioana D”Arc, ea ținea morțiș să ne convingă, în convorbiri particulare, asupra pariului istoric asumat că avea să-1 câștigăm. "Dacă aș fi avut băiat - șoptea emoționată - nu l-aș fi lăsat să-și pună, de bună voie, gâtul ca alții în jugul străinilor românofobi".

Ne-a contaminat astfel și ne-a vaccinat iscusit cu o substanța, cu un ser pe care neștearsa amintire mă îndeamnă să-1 numesc **patos patriotic grefat pe torent viu**. Altminteri, ea a fost, dacă nu mă-nșel, singura persoană didactică din Huși, care și-a exprimat public ATUNCI, în pofida oricărui risc, simpatia pentru discipolii ce nu au încheiat pact cu diavolul; interesându-se continuu de soarta lor, până-n ceasul morții. Întreagă grațitudine!

Zicea întruna profesorul de română Vasile Racoviță, când ne-ntâlnea pe unul, pe altul, mănunchiul secret de liceeni: "Nu vă compromiteți! Nu luați în brațe pe ocupanți! Ce s-a instaurat în țară nu-i deplin. Nu-i definitiv. (Din fericire, câtă dreptate avu). Căutați și citiți, recitiți "Doina" eminesciană, „Drumuri basarabene” de M. Sadoveanu, „Năpasta” (revelator îndemn, nu?!). Din cale-afară de pornit împotriva veneticilor progresiști, farmecul lui era dat de zeflemeaua, ironia, aluzia de groasă perdea cu care apăra legea românească. Ce oameni și ce vremii! Și ce lecții practice sugerate pentru, cei de astăzi, de mâine...Fără umbră de profesorat scorțos!

În fostul nostru liceu, cred, așadar, efortul n-a fost inutil pe drumul împliniri verticalității românești. N-avem drept (noi cei de ieri) la sfială, rușine, resemnare, paseism, pesimism! Osul românesc ține!" – iată pașaportul pe care, cu fruntea sus, dorim să-l înmănăm viitorimii!

(12.X. 2008)

Tragica dispariție a inegalabilului chirurg, proeminent om de cultură, om politic și filantrop,

Dr. CONSTANTIN TEODORESCU

- urmare din pagina 1 -

Tristețea este profundă și nemărginită intensitatea ei neputând fi cuprinsă în orizonturile vieții. Zilele vor fi mai triste, dar îngerul ne va călăuzi drumul nostru în viață și ne va lumina spiritele rănite de durere.

Dumnezeu ne-a dat cuvintele să ne exprimăm gândurile. Dumnezeu ne-a dat lacrimile să ne plângem durerea. Astăzi, trăim însă o zi când cuvintele noastre și lacrimile se dovedesc neputincioase când încercăm să dăm glas cumplitei dureri pe care o încearcă toți cei care au avut marea șansă să-l întâlnească, să-l vadă, să schimbe o vorbă cu doctorul Constantin Teodorescu.

De precizat este faptul că, trupul neînsuflețit a fost depus la capela Bisericii „Sf. Ioan”, iar funeraliile au avut loc sâmbătă, 20 august 2011, la ora 11, fiind înmormântat în cimitirul „Eternitatea” din municipiul Bârlad.

Este unanim recunoscut, de altfel, că buletinul de identitate nu arată vârsta noastră lăuntrică, sufletească, intelectuală. Cei 72 de ani neîmpliniți de dr. Constantin Teodorescu sunt numai un „pretext” pentru a releva câteva din datele acestei personalități de certă valoare.

Dr. Constantin Teodorescu s-a născut pe 30 septembrie 1939, în localitatea Murgeni. A urmat cursurile Colegiului Național „Gheorghe Roșca Codreanu”, iar în 1964 a absolvit Facultatea de Medicină Generală din cadrul Universității de Medicină și Farmacie din Iași. În calitate de medic chirurg și-a început cariera profesională la Spitalul „Sf. Spiridon” Iași. În perioada anilor 1968-1977, a ocupat prin concurs funcția de preparator în chirurgie generală. Totodată a făcut studiile doctorale pe o temă de chirurgie oncologică. În 1977, s-a transferat la Spitalul de Adulți din Bârlad, instituție în care a fost, până în 1990, șeful Secției chirurgice. Și-a continuat activitatea ca șef de secție la Spitalul municipal din Tecuci până la pensionare, în anul 2007. Ulterior, s-a dedicat vieții culturale și politice a Bârladului.

S-au împlinit câteva săptămâni de când l-am condus pe drumul fără întoarcere pe cel ce a fost dr. Constantin Teodorescu. Ne-am despărțit de omul care avea harul, chemarea de a alina durerile semenilor. A fost medic, om de știință, prieten exemplar, magistrul multor generații de chirurghi. A fost unul dintre cei ce, prin harul mâinilor și pregătirea științifică, a servit semenilor, tuturor. Se poate afirma că de numele său se leagă dezvoltarea, cel puțin la nivel bărlădean, a chirurgiei în domeniu, în care a excelat peste patru decenii. Dr. Constantin Teodorescu a lăsat un mare gol în medicina românească. A fost un cetățean al orașului său și orașul îi va simți absența.

În calitate sa de doctor avea să se confrunte cu suferințele unor oameni aflați în momente dificile de viață. A reușit să readucă zâmbetul pe chipurile acestor oameni marcați de vicisitudinile existenței. Dificultățile, nu puține, cărora a trebuit să le facă față nu i-au schimbat firea sau comportarea. A rămas același om lucid și rațional, plin de grijă și simpatie față de pacienți, dispus să ajute oricând cu sfaturi pe colegi.

A fost o personalitate care a iradiat cultură, bunătațe, inteligență, înțelegere și dragoste față de oameni. Totodată, a fost un privilegiu pentru bărlădeni de a-l fi avut ca lider spiritual: erudit, autor de cărți, cultivator al raționalității din om, conștient că misiunea cărturarului nu este abstragerea din cotidian, izolarea între cei patru pereți ai camerei de lucru, ci implicarea în toate marile probleme ale timpului său.

În acest sens, a organizat numeroase activități științifice și culturale. În 1985, a participat la înființarea Secției de numismatică din județul Vaslui. A colaborat și s-a implicat la publicațiile „Observatorul”, „Semnal” și „Tecuciul Cultural”. De asemenea, a scris editoriale în ziarul „Păreri Tutovene” și rubrici medicale și de

cultură generală. În municipiul Bârlad a înființat periodicele „Bârladul cultural” și „Bârladul”. În 1991, a înființat Fundația Culturală „Dr. C. Teodorescu”, sub patronajul căreia a organizat evenimente de cea mai înaltă ținută. A fost declarat cetățean de onoare al municipiului Bârlad, iar în ultimele două legislaturi a fost consilier local al Partidului Social Democrat, fiind și președintele Comisiei de Cultură din cadrul Consiliului Local Bârlad. A donat Muzeului Județean „Ștefan cel Mare” din Vaslui și Muzeului „Vasile Pârvan” din Bârlad valoroase colecții de artă. La inițiativa aceluiași dr. Constantin Teodorescu au luat ființă: Galerile de Artă „N.N. Tonitza”, Muzeul de artă contemporană „Marcel Guguianu”, dezvelirea statuii din bronz a domnitorului Alexandru Ioan Cuza, Centrului Cultural „Mihai Eminescu” și a multor altor obiective culturale de certă valoare artistică.

E foarte greu să înfățișezi o viață atât de complexă, de tumultuoasă. A fost un om cu înzestrări de excepție, un cărturar, un înțelept, o personalitate de primă mărime a culturii contemporane. A nutrit multă dragoste, mult respect față de toți oamenii, indiferent cărei etnii, cărei confesiuni aparțin. A fost personificarea acestui precept și a avut puterea carismatică de a-ți insufla rațiunea sa, de a te convinge de adevărurile pe care le rostea. Ne-a copleșit cu erudiția lui. Așa cum spunea Jonathan Swift: „Când rațiunea altuia mă convinge pe deplin, ea devine propria mea rațiune”.

Olimpianismul său, știința sa, calmul său într-o lume nu întotdeauna foarte calmă, participarea sa profundă la viața unei comunități și, în general la viața noastră, m-au făcut să-mi dau seama că ni s-a făcut un dar trimițându-ni-se acest om învățat și destoinic ca păstor al obștei culturale bărlădene. Luând cunoștință de al său curriculum, am văzut că este un simbol al Bârladului.

Mult regretatul dr. Constantin Teodorescu a fost un intelectual de largă deschidere, reper moral și umanist, mare animator al vieții culturale. Presa a subliniat golul lăsat, iubitor al oamenilor, fără diferențiere, un gol pe care nimeni nu-l va putea acoperi. Într-adevăr, dr. Constantin Teodorescu și-a zidit viața în muncă, închizând în observațiile sale filosofice un ideal. Fără el este foarte trist și foarte greu. Timpul care trece nu înseamnă însă uitare. În rememorarea personalității sale, acum la plecarea dintre noi, revedem toate acele neuitate momente care l-au făcut inconfundabil. C. Teodorescu continuă să fie, deci, o prezență incitantă. El a luptat cu îndârjire, opunându-se ingratitudinii, indiferenței, superficialității. A plecat dintre semeni prea devreme, mult prea devreme, ducând cu el visul de-o viață de a-i face pe oameni mai buni prin observațiile sale pertinente. Încărcat de iubirea aproapelui, dr. Teodorescu s-a vrut, și a fost, un cărturar care s-a dăruit cu bucurie muncii la luminarea unor oameni curați sufletește. A avut admiratori fideli, dar această prezență iradiantă n-a fost scutită de înfruntări care i-au mușcat din viața sa. Ce tristă este întinderea fără această conștiință care ne-a dezvăluit spiritualitatea românească, glăsuind durerea, speranța și noblețea sufletească.

Să accepți inacceptabilul este, poate, cel mai greu exercițiu impus omului de destin. Destinul însă, atât de crud, ne oferă o șansă. Este șansa de a-l păstra viu în memorie pe marele om de cultură dr. Constantin Teodorescu. A trăit pentru a munci, a muncit peste puteri pentru propagarea culturii. Un model care ne luminează și ne încălzește gândurile, inimile. Îi simțim sufletul aici, printre noi și, cu siguranță, ne va însoți cu minunatele-i vorbe de duh, dincolo de zări. Ne plecăm capetele cu adânc respect și rostim înlăcrimați o frântură din epitaful ovidian: „MOLLITER OSSA CUBENT!...”.

Condiționarea istorică a erosului predian

Lorena-Teodora RADU

În scrierile prediste se conturează un tip cu totul aparte de feminitate, care concurează, cu aspirații îndreptățite la înțietate, aproape toate izbânzile pe care romanul românesc le-a înregistrat în acest plan.

În viziunea predistă, femeia nu are aptitudinea de a accepta și a-și asuma istoria sau un anumit tip de realitate, căreia aceasta îi dă naștere într-un anumit moment al ei. Timpul istoriei intră în confluență cu timpul interior al bărbatului, involburându-l, abătându-i cursul, făcându-i imprevizibil destinul și incert un eventual liman. Față de timpul femeii, istoria are un curs paralel, fără vreă influență decisivă. Timpul destinului femeiesc este el însuși istorie, una interioară care nu ține seama de aceea a lumii. Fiind o realitate suficientă, personajul feminin se propune adesea pe sine ca o entitate aflată în relație concurențială cu macro-realitatea.

Intenția prozatorului de a sinonimiza personajul feminin cu existența, cu însăși realitatea este, deci, explicită, iar realizarea ei își află susțineri în toate romanele prediste în care se relevă tot atâtea tipuri de feminitate/ realitate câte oferte atitudinale poate propune personajul masculin. Firea personajului feminin nu pare a se schimba cu adevărat. Ea doar își exprimă sau nu esența, ori, în funcție de natura relației contractate cu personajul masculin, exprimă doar o parte sau alta a acestei esențe.

Absorbit de istorie prin câteva dintre manifestările ei cele mai tensionate și mai grave, Niculae Moromete ia act cu uimire că este revendicat în egală măsură de femeia pe care o iubește și care își cere imperativ dreptul de a fi ea însăși *istorie*. El descoperă acest adevăr cu teamă: "Să te plimbi pe suprafața pământului, printre oameni, pe străzi sau drumuri și să te bucuri că tot ceea ce vezi îți aparține. E singurul sentiment de posesiune nevinovat! În timp ce o femeie îți cere să te bucuri numai de ea și să renunți la restul lumii"¹. El descoperă astfel, că din cursul istoriei și al fatalității cu care, în diferitele ei momente, realitatea îi înlănțuie pe oameni, nu se poate evada.

Universul feminin la Marin Preda se constituie ca o lume complementară și indisociabilă de cea a masculinului. Lumea masculinului este așezată sub semnul soarelui, al lumii existenței în spirit. Femininul evoluează sub semnul lucifericului. Polina, fata lui Tudor Bălosu, are un caracter voluntar, care îi impune bărbatului să se lupte cu părinții ei ca să obțină drepturile ce i se cuvin, care folosește o întregă strategie pentru a obține ce vrea, mânuindu-și bărbatul pe care totuși îl iubește și căruia i se supune imprimându-i, totuși, voința ei, sub un unghi uneori foarte greu de ghicit, rămâne feminină. Ceva din structurile alcătuitoare ale Polinei se va prelungi și în celelalte personaje feminine care viețuiesc în romanele lui Preda. De la moromețiana Polina, ale cărei reacții au o logică aflată la suprafață și sunt relativ ușor de urmărit, până la dostoevskiana Matilda, caracterizată prin determinări interioare adânci, niciodată interpretabile până la cauzele lor ultime, M. Preda construiește o tipologie feminină cu totul deosebită de cele care populează proza românească.

Dacă personajul masculin este conștiința, cel feminin este forța totală a iubirii a datoriei care, trădată, se întoarce pedepsitor împotriva bărbatului (Catrina); este forța autodevoratoare a creației (Simina) și a dăruirii (Rădița, Fica).

Polina este, în literatura română, singurul personaj feminin al universului rural care are conștiința condiției sale și care se opune, prin tot ce face, servitiilor ei. Pentru a-și păstra *autenticitatea*, propria sa libertate de opțiune, ea încalcă rutina alienantă a tradiției. Refuzând supunerea, personalitatea Polinei devine complementară celei a bărbatului. Forța spirituală a femeii constituie suportul moral necesar celei de acțiune a bărbatului, propulsat, astfel, în viața socială. "Depășindu-și spațiul concret al existenței și epoca, Polina este puternic marcată de modernitate. Ea pune în discuție problemele acute ale omului contemporan:

posibilitatea opțiunii, a afirmării valorii umane și a dreptății individului în fața sistemului închis, reprezentat de colectivitatea tradițională a satului"².

Catrina Moromete, integrată într-un spațiu spiritual de tip tradițional, trăiește în limitele normelor convenționale, într-o totală dependență economică și socială față de bărbat. Femeia aparține, astfel, unei alte vârste a istoriei decât cea în care trăiește. Universul Catrinei este cel abrutizat de truda zilnică, obsedat de incertitudinile privitoare la viitor, în condițiile unei familii cu copii din două căsătorii.

Supunându-l pe Moromete unei serii de încercări, Catrina îl determină astfel să caute disperat împăcarea (simulează boala și apelează la Niculae să medieze reconcilierea); îi impune să-și trăiască tragic realitatea: ruptura de sine și de ai săi și incapacitatea comunicării cu noua lume a satului.

Integrarea la nivel cosmic se realizează prin iubirea ca ritual mitic (Moromete și Rădița, *Marele singuratic*), care proiectează în atemporal marile momente ale trecerii. Fica, ca și Rădița, este un personaj de excepție la Marin Preda: "Avea în ea ceva ocrotitor"³. Martoră a trecerii prin viață a lui Moromete, ea îi oferă acestuia marile certitudini ale existenței lui afective: iubirea pură, nemărturisită, dar statornică, a adolescenței și adulței, adevărul asupra sentimentelor și morții Rădiței. Fica, femeia în vârstă, este o ipostază a conștiinței exterioare care judecă lucid atât trecutul eroului, cât și propria sa existență ratată: "Nu era dezamăgire, dar nici compătimire în glasul muierei"⁴.

Construind o atmosferă cotidiană în jurul lui Moromete, ea este singurul personaj feminin predian care își pune în scenă momentul de existență adevărată. Autenticitatea Ficăi este, ca și aceea a Siminei, iubirea-flacăra (reprimată în sine cu discreție și luciditate - la prima, materializată în creație - la cea de-a doua), singura care împlinește și se împlinește.

Simina Golea (*Marele singuratic*) reprezintă o forță spirituală complementară celei a lui Niculae. Abstractă și contradictorie, ea este *personajul-idee*. Forța ei transfiguratoare este iubirea. Sentimentul Siminei are intensitatea celui al tuturor eroinelor lui Preda. Este iubirea care „se cere vijelios împlinită”⁵, dar fără a fi „compusă din obicei și încăpățănare”, ca a celorlalte eroine. În ipostaza de dialog în spirit, ea este singulară în universul erotic al lui Preda.

„Mediind integrarea în real a eroului prin forța iubirii împărtășite, Rădița, Polina, Simina constituie, în proza lui Preda, un triptic plin de poezie al feminității surprinse în trei vârste distincte ale civilizației noastre: *mitică* (pusă sub semnul magiei), *modernă* (dominată de social), *contemporană* (a angajării politice). Ele permit eroului cunoașterea împlinită la cele trei nivele ale sale: magic (Moromete), empiric (Bircă), rațional (Niculae)”⁶.

Cu personajele feminine din „Cel mai iubit dintre pământeni”, viziunea predistă asupra feminității ia cele mai izbutite întru chipuri artistice. Experiențele erotice ale lui Petrini relevă anumite tipuri de relație a individului cu existența, în tentativa sa de a o cunoaște și de a și-o asuma. Victor Petrini consumă - și este consumat de ele - patru durate erotice esențiale, reprezentate de patru femei, fiecare corespunzând unei vârste a sa, dar și unei circumstanțe istorice (socio-politice) bine determinate. Fiecare relație din cele patru, pe care o contactează Petrini, constituie o *treaptă* la experiența lui de viață, cu valoare umană integratoare a omului în existență.

Astfel, prima experiență de iubire cu Nineta Romulus deschide și prima poartă spre înțelegerea vieții, în cazul lui Petrini. Nineta este prima iubire a adolescentului și își are originea într-o senzualitate internă, care tulbură simțurile. Eroina răspunde pornirilor inocente și juvenile ale lui Petrini prin abandonarea deschisă a eului feminin. "Nineta se purtase cu mine *cu simplitate*, dar nu pentru că era simplă, ci pentru că își purta sufletul dezgolit"⁷.

Deși la vârsta începuturilor în ale iubirii, Petrini reușește să

depășească acest stadiu prin prima reflecție despre dragoste: „...e în noi un animal care ne mușcă mortal, cumplit; cu atât mai tare cu cât iubim mai mult și eu n-am știut să mă păzesc, sau mai bine zis n-am știut să răspund la întrebarea: ce e cu acest animal?, ce caută în noi și ce legătură are el cu dragostea”⁸?

Consecința e fatală, Nineta va dispărea cu aceeași *simplitate* cu care îi apăruse eroului: Petrini refuză să se plimbe pe o anumită stradă, la invitația Ninetei, iar aceasta îl părăsește.

Relația cu Căprioara îi creează eroului iluzia că poate domina existența, că este un răsfățat al ei. Pentru că era un student strălucit, Petrini câștigă admirația unei superbe colege și are în același timp sentimentul că este un *ales*. El nu realizează decât după consumarea tragică a întâmplărilor că a luat drept existență autentică o zonă „neclintită și amorfă” a Căprioarei, așa cum definește el sufletul acesteia. Personajul se găsește în imposibilitatea de a-și asuma o existență căreia nu i se imprimă nimic din configurația ei sufletească. Eșecul acestei relații s-ar datora și *conștiinței blindate* a lui Petrini, care îi refuză o privire a lucrurilor din afară, obiectivă. Această viziune deformantă asupra realității, această închidere a omului spre sine îl va împiedica pe Petrini să vadă în această aventură cu Căprioara, în eșecul ei, un *preludiu* pentru ceea ce va urma mai târziu

Matilda reprezintă necunoscutul. E provocarea descifrării misterelor și ciudățeniilor existenței pe care eroul dorește să și-o apropie. Vrea să-i deslușească esența și crede că o poate lua în posesie prin stăpânirea tuturor necunoscutelor care aparent se refuză cunoașterii. Aceasta e de fapt iluzia pe care o are Petrini că, datorită infailibilității demersului său cognitiv, existența i se supune. Matilda este o ființă pe care un om ca Petrini nu o poate domina, ci un om ca Mircea ce se găsește într-o poziție de autoritate față de existență prin funcția politică pe care o deține.

Eugen Simion o caracterizează pe Matilda ca făcând notă distinctă între figurile feminine ale

literaturii lui Preda și nu numai: “Nu seamănă cu niciuna dintre femeile din cărțile anterioare ale lui Marin Preda. Acelea erau buimace și intransigente, iar lumina era semnul frumuseții lor interioare. Matilda este o ființă abisală, imprezvizibilă, jucăria unei forțe obscure. Faptul că ea are sânge răsăritean ar explica, printr-o prejudecată literară, complicația sufletului, căderile și înălțările ei”⁹.

Experiența lui Petrini cu Matilda sparge tiparele eroului și devine focalizatorul împlinirii în celelalte straturi ale existenței: “...implicasem dragostea mea pentru ea în aspirațiile mele intelectuale intime. Prețuirea celor pe care îi iubim e un sprijin, chiar dacă această prețuire nu măsoară adevărata noastră valoare”¹⁰.

Matilda pare a fi conștiința duală, de tip dostoevskian, opusă *unicității* și *integrității* conștiinței lui Petrini. Dualitatea ei, care subjugă demonic eroul, este concentrată în replica privirilor. Indisociabilitatea iubirii și urii începe să se explice prin această dualitate. Iubirea o determină să se abandoneze omului iubit. “Ura este reflexul refuzării – în forme brutale -, al abandonului. Violenta urii o duce însă la deznădejdea neputinței de a se armoniza cu sine. Însă această deznădejde se convertește ea însăși în forță distructivă pentru echilibrul partenerului care îi amenință propriul eu. De aceea adevăratele momente de iubire ale Matildei pentru Petrini par a fi cele în care îl urăște și îl lovește”¹¹.

Stăpânită de ura pe care și-o manifestă prin violență, Matilda reprezintă - pentru erou- universul concentraționar al formulei sartriene „infernul este celălalt”. Degradarea afectivității - sub semnul căreia evoluează existența cuplului - se accentuează prin contactul cu lumea exterioară, cu absurdul realului: femeia va renunța la bărbat, urmând paralel propria logică interioară și pe aceea a istoriei. Prin refuzul ei, Matilda, ca și Catrina, privează eroul de împlinirea prin iubire (înjosoare pentru femeia care nu a urmat aceleași trepte ale decăderii *spirituale-Moromete, sociale* –Petrini).

Cu Suzy, eroului i se oferă o nouă experiență, un nou tip de relație cu realitatea. Abia ieșit de sub autoritatea Matildei, filosoful intră sub semnul unei liniștitoare afecțiuni, sub puterea altui sentiment, tânăr și tandru, dar pasiunea îl va duce pe Petrini spre catastrofă.

Suzy ascunde adevăratul ei statut conjugal (e căsătorită cu un inginer dipsoman, Pencea) și lipsa ei de curaj provoacă un deznodământ grav. Atacat în timpul unei excursii la schi de bestialul soț, Petrini este nevoit să se apere, săvârșind astfel a doua crimă: îl aruncă pe Pencea din telecabină.

Suzy e tot o ispită și tot una a cunoașterii. Ea e o „promisiune a unei lumi a tandreții, a supunerii feminine superioare, a dăruirii totale și a înțelegerii. Adică a unei existențe edenice cu necesare ameliorări pământeste”¹².

Încercând să supună, să posede femeia, Victor Petrini eșuează de fiecare dată pentru că nu înțelege esența existenței, mersul ei.

Aspirația spre femeie este aspirația spre ficțiune. Eroul predian iubește femeia pe care și-a construit-o în spirit: femeia inițiatore în taina erotică – Nineta Romulus, Rădița; femeia care inspiră iubirea pentru frumusețe – Căprioara; femeia care provoacă iubirea pentru iubire (Matilda, trezind mereu o altă dragoste: protectoare, încrâncenată împotriva odiosului, iubirea pentru iubirea trecută a *trecătoarei*, iubirea dintre doi străini).

Note:

1. Marin Preda, *Marele singuratic*, Editura Cartea Românească, București, 1976, p. 73.
2. Andreea Vlădescu, *Marin Preda sau triumful conștiinței*, Editura Cartea Românească, București, 1993, p. 155.
3. Marin Preda, *op., cit.*, p. 355.
4. *Ibidem*, p. 358.
5. *Ibidem*, p. 172.
6. Andreea Vlădescu, *op. cit.*, p. 161.
7. Marin Preda, *Cel mai iubit dintre pământeni*, Editura Cartea Românească, București, 1987, p. 64.
8. *Ibidem*, p. 65.
9. Eugen Simion, Prefață la Marin Preda, *Cel mai iubit dintre pământeni*, Editura Cartea Românească, București, 1987, p. 12.
10. Marin Preda, *op., cit.*, p. 218.
11. Andreea Vlădescu, *op., cit.*, p. 169.
12. Andrei Grigor, *Marin Preda incomodul*, Editura Porto-Franco, Galați, 1996, p. 187.

e-mail: revistaelanul@gmail.com

<https://sites.google.com/site/elanulvs/>

Redacția (tel.: 0235-436100)

Redactor șef: Marin Rotaru

Redactor-șef adjunct: Cristian Onel

Redactori corespondenți:

prof. univ. Vlad Codrea, Univ. “Babeș Bolyai”, Cluj-Napoca

prof. univ. dr. Ștefan Olteanu, București

Laurențiu Chiriac, Vaslui

Dan Ravaru, Vaslui

Ion N. Oprea, Iași

Serghei Coloșenco, Bârlad

Mircea Coloșenco, București

Laurențiu Ursachi, Bârlad

Teodor Hardon, Rânzești

Florin Varvara, Sărățeni

Sorin Langu, Galați

Ciprian Toderășcu, Găgești

Tehnoredactare: Bogdan Artene

Tipar: SC Irimpex SRL Bârlad

ISSN: 1583-3593

Număr apărut cu sprijinul Centrului Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Vaslui

Responsabilitatea pentru conținutul articolelor aparține, în exclusivitate, autorilor.

Val ANDREESCU

O LITERĂ VIE

Nefiind un poem fabulos
nici o strofă scrisă în foc
sau un vers cu scânteie
sunt pe semne din rimă
o literă vie
ce mie-mi ajung
nemărginiri să cuprind
arzând ca un rug.

IMPOSIBILA CHEMARE

Te invit în mileniul perfect
unde visul e liber să zboare
și împlinirile-s certe.

Te invit în mileniul perfect
unde aeru-i mai sărac în azot,
ecologia, un pariu câștigat.

Te invit în mileniul perfect
unde nu există microbi
ce-nspăimântă
doar cei absolut necesari.

Te invit în mileniul perfect
unde iubirile țin o mie de ani
anulându-se diferențe de timp.

Te invit în mileniul perfect,
tu minte-mă că accepți, că nu știi
efemerida jumătate de secol.

SE TULBURĂ OGLINDA

Cu privirea străpung
ochiul de apă
alintat de pădure
sub vrăji de april

boțul de om
cu boț de argilă lucrând
un chip de copil.
Regăsit în oglindă-i băiatul
c-un univers de-ntrebări în priviri
picurate-n lacrimi
cătred zâna cea bună
Pentru mine dansau
iele în poiana pădurii
când m-alinta palma căuș
a vrăjitorului Timp
Snopul de vise curate
legăna amintiri viitoare
asediat de armatele-gânduri
ronțăiam muguri și frunze
din copacul Cunoașterii.
Mă-ngemănam cu Pădurea
Apoi mi-au crescut aripi
în umeri de gând
sângele colorându-se-n verde.
Amintiri ca lacrimi prelinse
tulburându-mi oglinda
din ochiul de apă
și mult mai târziu
mă alintau Zoroastru, Tagore...

SFOARA TIMPULUI

Nelinștea prinde aripe
fumeg-amenințări fără fond
trăire spartă în cioburi lucioase.

Ora de substanță-i golită
nefericirea mă invită la masă
în hăul cu gânduri tăioase.

Sfoara timpului de care atârâ
leagănă deasupra genunii adânci
o roade colțul de stâncă perfid.

Ca un melc m-aș retrage în mine
zadarnic privesc în oglinda de ape
unde-i copilul cu chipul livid?

CONSTELAȚIA ALBASTRĂ

Așteptam înfrigurat
ascuns într-un punct
sub razele triste.
Din ugerile nourilor
laptele țâșnește în fulgi
topiți pe umbra
durerilor mute.
Cu batistele-frunze
ucise-n finalul de toamna
sunt șterși ochii triști
de lacrima-nsingurării.
Noaptea cu vântu-n fuioare
primenește alt cer
cu stele nouă-nouțe
iar în tristu-mi univers
albastru irumpe
Constelația Tagore.

Neculai I. ONEL

TOAMNA ÎN GRĂDINĂ

Printre crengile uscate bate vânt pustiu
Și peste grădină se abate un nor plumburiu.
Din copaci cad frunze ruginite
Și se așează pe flori ofilite.

Amurg de toamnă în grădină.
Încet se lasă liniștea deplină.
Doar luna se strecoară printre stele lunecând
Cu raze palide pământul luminând.

Aceasta este toamna cu vânturi și cu ploii
Ce-aduce umezeală pe câmpuri și în noi.
Se lasă-ncet amurgul afară și în mine
Acum când în odaie, nimeni nu mai vine.

Păcat... că...

Păcat că ne-am născut, toți, în același păcat. Deși toți am încercat, nici unul nu s-a schimbat.
Păcat că fără să vrem am ales calea ce doare, dorința de răzbunare ce arde-n fiecare
Păcat că prezentul nu schimbă trecutul, cum să îndreptăm probleme când nu le știi începutul?
Păcat că ultimul cuvânt îl are sufletul. Auzi aceeași voce ce îți spune: "E Destul!"
Păcat că uiți să lupți, nu uita că ești doar tu cu tine și cu persoana ta
Păcat că trebuie să fii ca ei, ca să trăiești printre ei, la fel ca tine și eu trăiesc în păcatul Evei.
Păcat că în timp lacrimile se adună, ... N-ai timp să fii copil, dar îți dorești o viață bună,
Păcat că nu înțelegi, că ești prea mult umilit, uită-i pe toți, fă să fii tu fericit.
Păcat că nu te crezi, odată ce credeai. Păcat că nu te vezi, odată ce vedeai, Oare care-i drumul
Pe care tu pășeai?, orice ai alege, păcatul tot îl ai!...

Păcat că din mulți, speranța s-a scurs. Pe parcursul vieții, auzi același discurs.
Păcat că versurile pline de mesaje alese sunt ratate tot mai des, cu lipsa de interes.
Păcat de acea minte ce gândește și nu minte, și în loc de laude primește lovituri subite.
Păcat de cei ce nu învață din greșeli, le repetă și azi, așa cum le-au făcut ieri.
Păcat că cel ce vrea nu știe să ofere, nu știe să împartă și tot cere, cere.....
Păcat că prea mulți au uitat că au un scop, pus aici ca să-l atingă, cu orice mijloc.
Păcat că m-am născut să fiu un om prea bun, considerat nebun (pierd multe când spun).
Păcat că viața fuge din mâini ca un shotgun, și nu-mi convine să fiu om bun și asta e păcat... acum...

Andrei CULIDIUC, 15 septembrie 2011